

Murta

N.º 11

VALÈNCIA, MARÇ 1979

60 pessetes

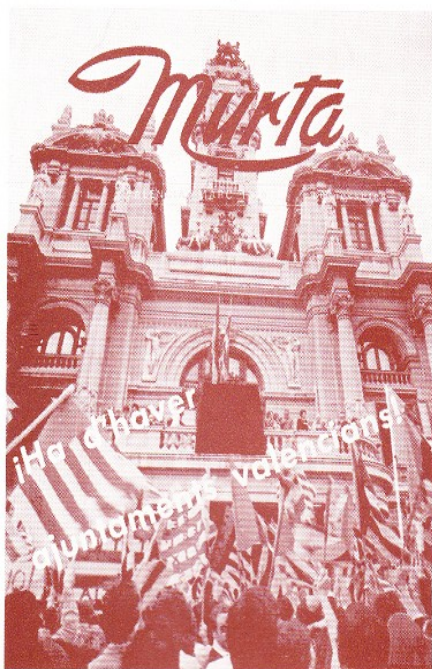
iHa d'haver
ajuntaments valencians!

Sumari

	Pág.
¡Ha d'haver ajuntaments valencians!	1
Des de Buenos Aires: Claudio Sánchez Albornoz	2
Manuel Sanchis Guarnier parla de mi. Xavier Casp	4
De Martín Ferrand... lliura-nos, Senyor	9
València, «la cenicienta». Carles Sentí Esteve	10
Llombart, Blasco Ibáñez i València. J. L. León Roca	14
El pensament polític valencià. Eduart Chulià Vicent	16
Les arrels del poble valencià: Els seus primers habitants coneguts. J. Aparicio Pérez	19
Parle de l'amor. Rafael Villar	23
De la meua fullaraca. Josep Sanç Moia	24
Els anti. Manuel Zarzo Lozano	29
Açò ha vist Milo	31
Lo que no se sap del Micalet. Vicent-Josep Mesa Colàs	32
La Biblioteca i Hemeroteca Municipal i la Biblioteca de la Casa de la Cultura. J. Pelejero Ferrer	38
Passaren les falles	40
Parlem de falles, Hui... festes populars (2). Emili Camps i Gallego	42
Raconet de la llengua valenciana. Miquel Adlert Noguerol	44

Coberta

Com considerem la transcendència de les Eleccions Municipals, en la nostra coberta hem reproduït la magnífica fotografia de F. Pérez Aparisi, que nos du la vista d'una manifestació valenciana, davant de la Casa de la Ciutat que és cap i casal del Regne de València.

MURTA

N.º 11

Març 1979

Director periodiste:
Carles Sentí Esteve

Director literari:
Xavier Casp

Edita:
PARAVAL, S. A.
Cronista Carreres, 9
Apartat de Correus 499
VALENCIA-3

Publicitat:
Apartat de Correus 499
Tel. 365 80 72
VALENCIA

Depòsit legal:
V. 1.738-1978

Imprimix:
Quiles, Arts Gràfiques
G. Esteve, 19
VALENCIA

Fotogravats:
Añón

Distribuix:
València: DISVESA
Castelló: SOLDI
Alacant: S. G. E. L.
Gandia: RICO
Elx: MARÍN

«MURTA» adopta per a la llengua valenciana lo que propugna Miquel Adlert Noguerol en son llibre «En defensa de la llengua valenciana».

¡Ha d'haver ajuntaments valencians!

A pesar de que en MURTA Miquel Adlert Noguerol, ¡tan de MURTA!, ha insistit en que el valencianisme no és, ni pot ser, un ideari polític, sinó (per sentiment i pensament patriòtic) un PATRIOTISME. I que ha recordat que, abans de la guerra civil —temps del que ara no es vol saber res— existien distintes organitzacions valencianistes, diversitat deguda als idearis polítics respectius, sobre els quals, com un denominador comú, tots tenien eixos sentiment i pensament patriòtics que són el PATRIOTISME. A pesar de tot açò, hi ha qui no comprén, o no vol comprendre, que MURTA, com a valencianista, és PATRIOTA i no política.

Per això MURTA defén a València i, per tant, als que defenen a València i ataca als que ataquen a València. És per lo que quan MURTA ataca a una determinada tendència política, no és contra son ideari polític, sinó contra la seua actuació adversa a València. Per eixemple, si ataca al marxisme o a un marxiste, no és pel marxisme sinó pel pancatalanisme, com si ataca al centrisme o a un centriste, no és pel centrisme sinó pel pancatalanisme. Perqué MURTA, en la defensa de València, no mira les idees polítiques de qui l'ataca ni de qui la defén i es posa front als que l'ataquen i al costat dels que la defenen, perqué, quan es defén la PATRIA, lluiten colze a colze els patriotes de totes les idees polítiques contra els que l'ataquen, encara que, per desgràcia, siguen també fills de la Pàtria els que van contra ella.

Per això, lector, com on no hi ha patriotisme no hi ha valencianisme, on no hi ha valencianisme no hi ha patriotisme, i ja saps que, com els ajuntaments han de ser VALENCIANS, per a qué ho siguen és precís que vagen a ells VALENCIANS, i per això has de votar la candidatura en la que hi haja valencianisme, o siga patriotisme.

Pensa quina candidatura defensarà millor i més eficientment a València.

Claudio Sánchez Albornoz

Envia una carta que, per l'autoritat intel·lectual del remitent, és una bona ratificació de la personalitat valenciana

Nota biogràfica

Copiem uns mínims detalls biogràfics:

«CLAUDIO SANCHEZ ALBORNOZ Y MENDUIÑA.

Nace en Madrid en 1893.

Catedrático de Historia de España Antigua y Media en la Universidad Central (Madrid).

Académico de la Historia.

Ministro de Estado, año 1933; Embajador de España en Portugal hasta el año 1936.

Reside en Buenos Aires, donde desarrolla una importante labor docente y de investigación.

Sus libros son de una importancia reconocida mundialmente.»

Transcripció de la carta

Sr. D. Ramón García Hernández.

Distinguido amigo: Perdona que haya tardado en contestarle. He estado y estoy enfermo.

Estoy al lado de Vs. y deseando para Valencia una doble autonomía. La natural dentro de España y la archilógica frente a Cataluña. Valencia ha tenido siempre una propia personalidad histórica y un movimiento literario y artístico peculiar. Y tiene derecho a conservarlo.

Pero mi voz no significa nada hoy. Estoy con un pie en el estribo para el viaje definitivo. Se acercan mis 86 años. Y no puedo ayudarles a Vs. eficazmente. Vayan con estas líneas mis fervidos deseos de que mantengan sus derechos.

Le saluda amistosamente,

Claudio Sánchez Albornoz

4-2-79.»

Dr. Ramon Garcia Hernandez

Distinguido amigo: Perdona que he ya tardado en contestarte. He estado y estoy en ferreo.

Estoy al lado de ti, y deseando para Valencia una doble autonomia. La natural dentro de España y la archeologica frente a Cataluña. Valencia ha tenido siempre una propia personalidad a historica y un movimiento literario y artistico peculiar. Y tiene derecho a conservarlo.

Pero mi voz no significa nada hoy. Estoy con un pie en el estribo para el viaje definitivo. No te acuerdes mi 86 años. Y no puedo ayudarte a ti especialmente. Voy con estas lineas muy ferrudo de teos cu que mantienen fan. tus derechos.

De salud de amistosamente

Claudio Sanchez Albornoz

4.2.79

Sanchez Albornoz Claudio M. B. I.
1425 - Buenos Aires

Manuel Sanchis Guarner parla de mi

Per Xavier Casp

En una llarga entrevista que Rafael Marí fa a Manuel Sanchis Guarner i que s'ha publicat en "*Valencia Semanal*" de 11-18 d'este mes de març, número 63, m'aludix directament en l'apartat que es diu "De Mallorca a València", i diu coses que em crec obligat a aclarir.

Diu Rafael Marí: "*He llegit en algun lloc que coneguéreu a Joan Fuster en casa de Xavier Casp. ¿Com evolucionà la vostra amistat amb Casp?*"

Contesta Sanchis: "*Jo vaig conèixer a Casp a través de Carles Salvador, que fou qui me'l presentà. Abans, a la meua època d'estudiant de Dret, havia conegut a Miquel Adlert, que després influiria en Casp. Adlert es féu valencianista més tard, ja que mai no pertanyé a l'Acció Cultural Valenciana'. A més d'això, Adlert sempre havia estat molt de dretes. Després, al llarg de la meua estada a la presó, Carles Salvador venia a veure'm molt a sovint, cosa que ni Casp ni Adlert arribaren a fer.*"

Com pot observar-se, Sanchis no contesta al primer punt de lo que li diu Rafael Marí. I sí, és cert que Sanchis, i també Francesc de B. Moll, conegueren a Joan Fuster en ma casa, el dia 26 de novembre de 1947 (era quan jo vivia en el carrer de Cuenca, número 33). En la vesprada d'eixe dia, Fuster va llegir en públic (en ma casa) per primera vegada poemes seus en valencià; el públic fón els amics de confiança (era indispensable la confiança, perquè en aquell temps tota prudència era poca) que havíem citat Miquel Adlert Noguerol i jo. En l'arxiu de les nostres actuacions en la clandestinitat, consten els noms dels invitats i els dels assistents. Alguns d'aquells poemes els publicàrem en Editorial Torre clandestinament en un folletet titulat "Sobre Narcís" que du un pròlec meu.

He volgut deixar constància d'açò, per lo que després diré.

En quant a que Sanchis em va conèixer "*a través de Carles Salvador, que fou qui me'l presentà*", en açò li falla la memòria. Al poc d'eixir Sanchis de la presó, anant Adlert i jo pel carrer se'l trobàrem i me'l presentà; després anàrem els dos a sa casa (en el carrer de Ciscar —no recorde el número—). ¿Còm diu que no vaig anar a vore'l a la presó, si jo no el coneixia? I no el coneixia, perquè jo comencí a actuar en el valencianisme l'any 1932 (als meus 16 anys) i ell se n'anà a Madrid crec que en 1933. Simplement, férem ab ell com en atres, per eixemple, Maximilià Thous Llorens que, quan sabérem que havia eixit de la presó, jo el vaig cridar per a saber d'ell i invitar-lo a que vinguera, cosa que anàvem fent ab tot aquell que sabíem que era valencianista. Per cert, Thous m'ho va agrair tant, que moltes voltes em repetí que jo vaig fer lo que no havien fet els seus correigionaris. I és que Adlert i jo no miràvem idees polítiques, sinó que buscàvem, en aquells temps difícils, patriotes valencians. O siga, lo que encara seguim buscant, perquè créem que era lo que València necessitava i creguem que seguix necessitant.

Sanchis i Adlert és veritat que es conegueren en l'època d'estudiants de Dret. Pero, ¿per qué diu Sanchis que "*Adlert es féu valencianista més tard, ja que mai no pertanyé a l'Acció Cultural Valenciana*"? ¿És que vol dir que en aquella Universitat només eren valencianistes els d'"Acció Cultural Valenciana"? Esta, com ho indica el nom, era cultural valenciana només i dels de Filosofia i Lletres, mentres que Adlert era de Dret. Pero Sanchis deu saber, i podria haver-ho dit, que quan es fundà l'"Agrupació Valencianista Escolar", Adler s'afanyà a inscriure's i, per cert, ja actuava en valencianiste en l'Institut, des de 1925, com ell mateix ha explicat en un artícul i en una entrevista de no fa molt.

I m'ha sorprés que Sanchis continue dient:

"A més d'això", o siga, a més de no ser d'"Acció Cultural Valenciana", "Adlert sempre havia estat molt de dretes". Suponc que no voldrà dir que la tal "Acció Cultural Valenciana" era d'esquerres, perquè conec a prou dels seus components. Però la meua sorpresa no és per açò, sinó perquè un intel·lectual com Sanchis no deuria expressar-se ab eixa simplicitat confusionalista i pansida de "dretes i esquerres". Adlert era de "dretes" si és que això ho és el ser catòlic i nacionalista valencià demòcrata-cristià, com era "Acció Nacionalista Valenciana" de la que ell i jo érem dirigents. Però és que aportar això tan fora de lloc de "dretes i esquerres" quan de lo que es tracta és de valencianisme, em recorda allò que diuen els castellans de "como sé que te gusta el arroz con leche, por debajo de la puerta te echo un ladrillo". Valencianistes pot haver-los, i de fet sempre els hi ha haguts i els hi ha, de tots els colors polítics i no cal això de "dretes i esquerres" que es presta al joc lingüístic de que dreta és igual a dextra (que vol dir hàbil, experta) i que esquerra és igual a sinistra (que vol dir funesta, que presagia desgràcia). Jo no crec en estos jocs, perquè crec que no es deu jugar ab lo que no siga cosa de joc, d'entreteniment, de diversió.

Vullc ara passar a unes atres paraules de Sanchis Guarner, on s'atreuix a definir-me rotundament. Diu: "Però mireu, Casp és un home que sempre ha volgut ser el primer." A mi no m'ha passat mai pel cap definir cóm és ell. Però m'agrada la definició que fa de mi; la primera part queda perfectament clara: sóc un home. La segona part crec que és una virtut que suponc que la tindrà també ell, com tot el que responsablement es posa a fer una faena, que és fer-la lo millor possible i apuntant a ser el primer. Fins ací, estaria d'acort ab Sanchis. Però és que seguix i diu: "I quan Fuster inicia la seua ascensió, i més tard passa el mateix amb Vicent Andrés Estellés, la cosa comença a complicar-se." I més avant diu: "I Casp, que havia vist com la seua veu poètica era en 1945 l'única, en 1950 la primera i en 1955 una entre tantes, desapareix del panorama i passa del no res a ser una de les primeres figures de la reacció."

O siga, que resulta que jo me n'he "passat" a això que ell diu "la reacció" per zelets i envegeta literària. ¡Que Déu em valga! Sanchis no veu que cau en una tan innocent com flagrant contradicció. Perquè en el paràgraf anterior al que diu això, ell mateix diu referint-se a les reunions que teníem en casa d'Adlert: "...allí co-

mençaren a llegir els seus primers papers noms com Joan Fuster, Andrés Estellés, Alfons Cucó, Paco Codonyer, Burguera... Tots publicaren el seu primer llibre a l'editorial Torre". Com crec que huí ja sap tot el que té un poc d'interés per

Xavier Casp.

Per la seua amicitat
terriblement generosa
i exemplar.

Per la lliçó diària
de la seua honestedat
de bé,
de la seua Obra.

LA NIT

Acaba, amb el desig
de començar altra vegada
i de dir altres coses.

Xavier i decor,

gràcies.

Per tot.

Vicent Andrés Estellés

19 de febrer, 1977.

Dedicatòria de Vicent Andrés Estellés

la cultura valenciana, l'Editorial Torre era d'Adlert i meua i la dirigíem els dos. Si jo, segons Sanchis, volia ser sempre el primer, ¿tan bovo vaig ser que buscava, animava, ajudava, presentava i publicava nous valors poètics i literaris? Està ben clar que si jo havera segut com Sanchis diu, m'hauria resultat d'una comoditat facilíssima no gastar tant de temps dedicat a l'eixida d'atres i treballar per a mi només, ab lo qual hauria seguit sent el primer, perquè durant molts anys hauria segut l'únic, ja que en tota eixa época no hi havia més eixida que l'Edi-

torial Torre. I no és que no vaig fer açò últim, tan senzill i profitós per a mi, sinó que als noms que Sanchis diu, cal afegir els de Josep Sanç Moia, Jaume Bru i Vidal, Enric Valor i Vives, Rafael Villar, Joan Garcia Rigal, Maria Beneyto (que ja era coneguda en la poesia castellana, pero no en la valenciana), Emili Beüt Belenguer, Joan Valls Jordà (que només havia publicat un llibret), Alfons Verdeguer, Francesc Navarro Navarro, Josep Iborra, Soleriestruch, Bernat Garcia Aparici, Emili Rodríguez Bernabeu... Tants i tants originals buscats, repassats i publicats ja suponen el lector les moltes hores de conversacions ab els autors i de treball que se me n'anaren. ¿No podria haver-les dedicades totes a mi, a fer obra pròpia i a taponar l'eixida d'eixe broll de noms nous en les lletres valencianes? I que tots estos escriptors no pensaven de mi això que diu Sanchis, ho puc demostrar de moltes maneres, pero basta ab estes dos dedicatòries: Vicent Andrés Estellés em diu en la primera pàgina del seu estupendo llibre "La nit" que li publicàrem en 1956: "A Xavier Casp. Per la seua amistat terriblement generosa i exemplar. Per la lliçó diària de la seua homenia de bé, de la seua Obra. Acabe, amb el desig de començar altra vegada i de dir altres coses. Xavier: de cor, gràcies. Per tot." I Alfons Cucó em dedicà el seu llibre "Lluernes tan sols" que li publicàrem en 1960: "A Xavier Casp, un gran

A Xavier Casp, un gran home i un gran poeta, amb l'esperança segura no sols d'una amistat sentida d'home a home sinó d'una fidelitat a tot allò que ell representa. Amb aqueixa abraçada que ho mesura tot.

LLUERNES TAN SOLS

Alfons Cucó

València 20 d'Octubre 60.

Dedicatòria d'Alfons Cucó

Per a Xavier Casp,
conscient que l'idioma
no són els gramàtics
qui el fem, sinó vos-
altres, els grans poetes

M. Sanchis Guarner

Dedicatòria de Manuel Sanchis Guarner

home i un gran poeta, amb l'esperança segura no sols d'una amistat sentida d'home a home, sinó d'una fidelitat a tot allò que ell representa. Amb aqueixa abraçada que ho mesura tot."

No; jo no me n'he "passat del no res a ser una de les primeres figures de la reacció" per eixa raó sense raó que diu Sanchis. En primer lloc, no he pogut passar "del no res" perquè també s'equivoca Sanchis quan diu que la meua "veu poètica era en 1945 l'única"; ¿on es deixa a Carles Salvador, a Bernat Artola Tomàs i a Francesc Almela i Vives, per no citar més que a estos tres grans poetes valencians? I si em fa l'honor de dir que era "en 1950 la primera", quan seguien ben vius eixos tres poetes, la meua obra feta, feta està i no podia vindre "del no res". En segon lloc, tant Adlert com jo ja hem explicat públicament quin ha segut i per qué el nostre canvi respecte al llenguatge i només respecte al llenguatge. No cal repetir-ho ací, encara que tal canvi el fera dir a Sanchis, en la 3.ª edició de "La llengua dels valencians" (Col·lecció Garbí, València, 1967, pàgina 201), que "Molt més lamentable són les defeccions", i eixes "defeccions", segons ell escriu, són les d'Almela i Vives, Igual Úbeda, Adlert i jo. El lector sap que "defecció" ve a ser paraula sinònima de "traïció". Allà ell ab les seues apreciacions i també ab els seus canvis dels que no tinc gens d'interés de parlar.

Crec que seria millor que Sanchis haguera fet sempre i fera lo que diu contestant a una atra pregunta en la mateixa entrevista: "Jo sóc filòleg i només pense discutir de filologia amb els filòlegs." Clar que ell també escriu d'his-

tòria, d'art, de poesia. Pero que ningú parle de filologia (encara que en sàpia) si no té el títol de filòlec. I jo respecte eixe criteri d'ell. Pero com el llenguatge no és propietat privada dels filòlecs, sí que tenim dret ben guanyat a parlar del llenguatge els que, com jo, venim treballant ab ell i usant-lo des de l'us més corrent, el parlat de tota la vida, fins a l'us més alt, el poètic i literari. Jo vinc usant-lo enamoradament, poèticament, públicament, des de l'any 1934 (¡fa 45 anys!), en el que vaig guanyar la meua primera Flor Natural. El mateix Sanchis em reconeixia este dret quan, en 1950, em de-

dicà la seua "Gramàtica Valenciana" posant-me estes paraules: "Per a Xavier Casp, conscient que l'idioma no som els gramàtics qui el fem, sinó vosaltres, els grans poetes."

I no em cal continuar. Diu Shakespeare que l'home gran és el que no es mou si no és per una raó poderosa. Pero com jo no sóc un home gran, sinó simplement un home, a voltes em moc per raons que crec que són poderoses i, a lo millor, no ho són. Pero si en eixe instant les crec poderoses, ¿no ho són ja, per a mi? Açò potser justifique que m'haja mogut a escriure est artícul.

A dos persones importants i hòmens de valia del PSOE, u diputat en 1977 i atre que es donava per «alcaldeable», els ha marginat el PSOE. I es dóna la circumstància de que u, Ruiz Mendoza, davant la Constitució se senti valencià i, junt a Attard, defengué la conservació d'una relíquia foral: el Tribunal de les Aigües; l'atre, del Hierro, publicà un artícul en «*Las Provincias*» on dia que havia assistit a l'acte d'afirmació Valenciana del 5 de juny passat; que havia segut un èxit; i que no havia segut gens de fasciste. I no s'oblide que en política no es dóna la casualitat, sinó la causalitat.

L'abundància de vots que ha tingut el marxisme pancatalaniste valencià, i l'actitut de les organiscacions sindicals volent carregar-se les falles, que és u dels objectius pancatalanistes (recorde's *Ajoblanco*), demostren que a la majoria de la massa forastera que té el proletariat valencià, no li importa València (on ha trobat el menjar) i, per votar marxisme, vota contra València. Açò és perillós, i els partits que se n'aprofiten d'açò seran els responsables per haver abraçat el pancatalanisme, si sorgix en València una xenofòbia contra el proletariat foraster. Estan avisats.

MÉS SOBRE ELS PAÏSOS CATALANS

La «*Hoja del Lunes*» de Barcelona, del 5 d'este mes de març, publica un artícul que firma E. A. Moline, que el títol ja és revelador:

**«Club Ramon Muntaner.
FER FEINA DE SENSIBILITZACIÓ A FAVOR DELS
PAÏSOS CATALANS.»**

En efecte, no nos defrauda, perquè només començar a llegir ja trobem que

«fins el mes d'abril vinent, el Club Ramon Muntaner no iniciarà de valent la seva tasca».

¿Que quina és eixa tasca? Ho diu, segons tal article, Miquel Sellarès, elegit secretari general del Club:

«La seva creació surt d'una necessitat que sentia una sèrie de sectors polítics, intel·lectuals i d'altres independents tant de Catalunya com del País Valencià i les Illes que volien organitzar-se per tal de fer sentir la seva veu i participar en la clarificació política i cultural d'aquells aspectes que configuren un projecte de futur com són els Països Catalans.»

Este «Club Ramon Muntaner» es va constituir, segons l'article, el 3 d'octubre de l'any passat,

«quan un total de cent dinou intel·lectuals d'arreu dels Països Catalans es pronunciaven contra la prohibició que recull l'article 138 del text constitucional en el qual s'expressa la prohibició de federar-se les comunitats autònomes dins l'Estat espanyol.»

Ja saben els nostres lectors que, a partir del mes que ve, el «Club Ramon Muntaner» iniciarà «de valent la seva tasca» que, com diu el secretari Sr. Sellarès:

«La nostra tasca principal serà de sensibilització per mitjà d'actes que s'aniran desgranant tant al País Valencià com a les Illes i al Principat, com puguin ser conferències, sopar col·loqui, etc.»

¿I qui són d'eixe Club? El president és un català (naturalment) que era ¡ai! molt conegut en la nostra Universitat de la que fón catedràtic, Miquel Tarradell. Després figuren tres vicepresidents, u «illenc», u català i u del «País Valencià» que és el nostre conegut VICENT VENTURA. Els vocals pel «País Valencià» són, com no, JOAN FUSTER, VICENT ANDRÉS ESTELLÉS i ELISEU CLIMENT, que no cal dir que són mereixedors de figurar-hi perquè:

«Volem ser un grup de pressió —continua dient Miquel Sellarès— que aplegui totes aquelles persones independents o de determinades opcions polítiques democràtiques que hagin demostrat una llarga tradició en defensa dels Països Catalans.»

Agraïm a la «Hoja del Lunes» de Barcelona esta ratificació que ve a afegir-se a tantes i tantes com se nos han donat. Totes vénen a demostrar que aquells valencians que dien que això dels Països Catalans eren «fantasmes», o eren massa curts de vista o eren ells mateixos uns «fantasmes».

De Martín Ferrand... Iliura-nos, Senyor

Quan ja estava este número de MURTA en màquines, hem hagut de paralisar la tirada i canviar una pàgina. L'actualitat rabiosa nos ho ha exigit així. L'espai de TVE "Hora 15" que dirigix el ja conegut señor Martín Ferrand, ha parlat una atra volta de València i, com era d'esperar, el programa no ha agradat gens als autèntics valencians. Té mala sort este periodista, un tant "cenizo" per als valencians. Resulta un perfecte "gafe". I pensem que darrere d'açò només pot haver dos raons: o el seu total desconeiximent de l'actualitat en València o que hi haja premeditació i se presenten els problemes més importants ab les persones que, en general, són manco grates.

Nosatres no anem a posar ni a llevar res. Recollim les primeres informacions que han començat a aparèixer en la premsa local. De totes maneres... del señor Martín Ferrand... Iliura-nos, Senyor.

PROTESTA DE LA "ASOCIACION DEFENSORA DE LOS INTERESES DE ALICANTE":

"Esta Asociación protesta enérgicamente y por ello envía sendas cartas de protesta, al ministro de Cultura, al director general de RTVE y al Ministerio del Interior y al presidente del Gobierno, por la emisión de "Hora 15" correspondiente al día de hoy, 19 de marzo, San José, y acusa públicamente a dicha emisión y a los señores Andrés Estellés, Joan Fuster y al senador Vicente Beviá, de tergiversarse todo el panorama

cultural del Reino de Valencia.

La Asociación niega rotundamente que seamos en Alicante de cultura catalana y rechazamos, incluso, hasta la idea de los Países Catalanes, al pro-

pio tiempo que denunciamos los intentos rompedores de la identidad valenciana de la provincia de Alicante."

D'U.C.D.:

"U.C.D. de Valencia protesta pública y enérgicamente por el programa de T.V.E. "Hora 15", emitido el día de San José, en el cual, y al tratar de reflejar la historia de un pueblo que valenciano, volvió a confundir a la opinión pública vertiéndose conceptos y afirmaciones, por parte de los entrevistados, que, de ninguna forma, reflejan la verdadera realidad de un pueblo que es y se siente puramente valenciano, al margen de cualquier otra manipulación extraña al espíritu y a la historia de un pueblo que quiere sentirse como tal.

U.C.D. considera que las manifestaciones difundidas por 'Hora 15' son partidistas."

DEL "GRUP D'ACCIO VALENCIANISTA":

"El Grup d'Acció Valencianista, davant dels atacs a la personalitat valenciana, que venim patint des d'el programa ¿cultural? de la televisió, pagada per tots els espanyols, Hora 15 i que, en son dia, provocaren un acte massiu de repulsa, d'afirmació valenciana i l'arreglada de 82.820 firmes. Quan novament ha segut escarnida la personalitat dels valencians, ficant-la dins de la catalana, en el programa del dia de Sant Josep. Refermat per tots els firmants i pel sentiment del poble, demana el cese del responsable del programa, señor Martín Ferrand.

Exigim una ràpida actuació dels partits polítics que prometeren defendre íntegrament la cultura, llengua i personalitat de València, "la valenciana", en especial d'UCD, per estar en el govern.

¿Per qué la conselleria de Cultura i el seu conseller señor Beviá següen el joc pancatalaniste? Per dignitat del Consell, cal la seua dimissió."

DELS "BALLESTERS DEL CENTENAR DE LA PLOMA":

La Asociación Cultural "Ballesters del Centenar de la Ploma", ante la emisión de un reportaje sobre cultura valenciana emitido por el programa de TVE "Hora 15", que ha suscita-

València, “la cenicienta”

Per Carles Sentí Esteve

Una de les primeres noveles que vaig llegir al desembarcar la meua infància en el temps adolescent, fón “20.000 leguas de viaje submarino”, en castellà, és clar. Era un llibre que podia llegir ab l'aprovació paterna. Per eixe temps en vaig llegir atres molts sense tal aprovació. “De contrabando.” I de tots se me quedà alguna cosa.

No cal dir que vaig oblidar allò que l'autoritat familiar i pedagògica volia que aprenguera; vullc dir, les nocions d'història natural que s'inclouen en la famosa novela de ciència-ficció (que encara no se dia així) escrita per Juli Verne. I, en canvi, em quedí ab coses, també útils que, per supost, no havia pensat ningú que pogueren ser-ho. Una d'elles fón el lema llatí del famós Nautilus. La nau del Capità Nemo tenia gravada en alguna de les seues planxes la inscripció (que vostés pot ser que recorden i que si no recorden, els resultarà fàcil comprovar fullejant el llibre): “*Mobilis in mobilis*”; és dir, “mòbil en l'element mòbil”.

Este lema ha segut per a mi u d'eixos que poden aplicar-se a moltes coses i que u va utilisant a mida que l'existència li va donant oportunitat d'això, a lo llarc del temps. Lo de mòbil en l'element mòbil, un dia arribí a pensar-ho de la nostra terra i del nostre poble. Em paregué molt aplicable a València, en vista d'una sèrie de juins que se feen d'esta regió i moltes voltes pels seus propis naturals.

La meua conclusió d'amargura fón que érem el tros més trist d'una Espanya trista i, per aquell temps, potser hauria pogut donar una rèplica amarga a la frase espanyolista, reactiva i reivindicadora de “*somos españoles, que és una de las pocas cosas serias que se puede ser en el mundo*”. En aquell temps jo hauria escrit: “som valencians, que és una de les moltes coses tristes que se pot ser en la Terra”.

València venia ser respecte a Espanya lo que Espanya me pareixia respecte a les atres parts d'Europa i també del globo terraqui. Jo escoltava allò de que ací no sabem fer tal i qual cosa i de que en l'estranger les coses se feen així i aixà. I després oía que en València som d'esta i d'aquella manera i que mira tu com en atres llocs d'Espanya la gent s'espavilava i tots van a lo positiu i estan units i tal i qual.

I em trobava pertanyent a una espècie de

do numerosas y airadas protestas, ha emitido un comunicado en el que indica que “*protesta enérgicamente pel capgirament i la manipulació de la personalitat històrica i cultural del Regne de València, realisada per segon volta en el programa de RTVE “Hora 15”, el qual manifesta una marcada tendència clarament partidària de les manio-*

bres imperialistes i anexionistes del pancatalanisme.

Aixina mateix acusem i denunciem públicament a Manuel Martín Ferrand, Vicente Andrés Estellés, Juan Fuster i José Beviá, de contribuir a la mentalització pro antihistòrics i demencials ‘Països Catalans’, i falsejaments històrics de tot lo que pertoca a la cultura, llengua i

història pròpia i autòctona del Regne de València.”

El “fantasma” dels Països Catalans, seguix cap avant. ¿Qué estem fent els valencians per a apartar-lo dels nostres caps i dels caps dels nostres fills? I sobre tot, ¿qué nos caldrà fer per a posar punt final a tanta i tanta insensateat?

zona desastrada dins d'un enorme desastre, poc més o manco lo que el Nautilus venia a ser en l'oceà, en quant a mobilitat, que no a calamitats, ja que ben perfecta era l'embarcació aquella i marvellós l'univers a través del qual nos permetia desfilat.

Va ser llegint "*Andanzas y visiones españolas*", de Miguel de Unamuno, com em vaig lliurar, per dir-ho així, del sentiment d'inferioritat que amenaçava convertir-se en complex dins de mi, ab reaccions imprevisibles. El Rector de Salamanca, com se sap, no descrigué mai paisatges en les seues noveles. Les construí com estudis psicològics i les descripcions geofísiques les reservà per a eixe llibre en el qual les reunix totes, amén d'una sèrie d'observacions de psicologia colectiva i de sociologia.

Puix be; jo vaig advertir molt pronte que don Miguel de Unamuno y Jugo, anava dient maravelles de totes aquelles terres i de tots aquells pobles als que pensava aproximar-se. Pero eixes maravelles acabaven en sec quan s'arribava al lloc de destí. En eixe moment, començava unes crítiques acerades. Per eixemple, si el gran escriptor es dirigia cap a València des de Castella, el capítol resultava una injúria anticastella-

nista i una supervaloració de lo valencià. Pero quan arribava al litoral, s'iniciava un cant a lo illenc i quasi un menyspreu al lloc actual. Vaig deduir que a Unamuno no li agradava ser centre del paisatge i que tenia una clara vocació d'horisó llunà. Un desig viu de futur i una certa repugnància pel present, en son caminar tant físic com intel·lectual.

Des d'això, he vingut atribuïnt eixa sensació que tenia d'una València afligida de tots els mals, al fet de que a penes he eixit de la meua terra, segurament perquè no sé viure fora d'ella. Potser els valencians sigam gent de profundes arrels telúriques i això nos done una capacitat autocrítica exagerada.

No sé si els meus lectors han experimentat alguna vegada la sensació que els descriu o si se tracta d'una mania exclusivament relativa al món de les meues neurosis personals. Per a vore si nos identifiquem i comprovar si se tracta d'una malaltia colectiva, oferiré alguns detalls.

Per eixemple: se diu que els espanyols estem desunits; puix be, s'ha de citar als valencians com a més desunits que els atres, superant per supost no als catalans, que són un prototipo d'unió, sinó als castellans, als aragonesos, als andalusos, etc.

Un altre eixemple: se diu que els espanyols som malfaeners; puix els valencians som els més malfaeners, els més despreocupats, els més indolents i els més donats a eixe vici nacional que hem batejat ab el malhom de "menfotisme".

I així podria estar dient etcéteres fins al dia del ressorgiment de l'art líric en Espanya, perquè abunden els eixemples respecte a tot: no sabem demanar, no sabem impondre-nos, no sabem valorar lo nostre, no sabem... ¿Sabem realment alguna cosa?

Un panorama tan en absolut desolador, no pot ser cert. Hi ha un error de perspectiva. I u se n'ix del malson només s'adona d'una sèrie de realitats magnífiques que són patrimoni de València i dels valencians.

Pero digué Epictet que lo que importa són les coses per elles mateixes, sinó lo que nosatres opinem de les coses. I és molt mal assumt el que no tingam millor opinió de nosatres mateixos com a colectivitat, encara que no hi ha res tan deplorable com caure en la fanfarroneria —ara dita triunfalisme— per mala valoració de les pròpies possibilitats.

Per alguna raó que no està gens ben inves-

**COLECCIÓN POPULAR
DEL CÍRCULO
APARICI I GUIJARRO**

TEMES VALENCIANS

I

**El concepto del Reino de Valencia
en Don Jaime I el Conquistador**

Por

FRANCISCO ELIAS DE TEJADA

Preu 75 ptes.

Nota: Pot comprar-se en les principals llibreries, en els llocs de venda del Parterre i en el Círculo Aparici i Guijarro: carrer Almirant, 7. Valé

tigada, encara que hi ha sospites de sa essència i de sa consistència, sobre Espanya pesa una llegenda negra i sobre València en pesa una atra.

I independentment de les qüestions subjectives, de les que hem vingut parlant fins ara, hi ha unes objectivacions que nos permeten afirmar l'existència de tres regions espanyoles ab mala prensa. De seguida parlarem d'elles.

Són la nostra, Múrcia i Galícia. ¿Quin parentesc podríem trobar entre les tres? ¿Quin denominador comú? ¿On està el pecat original sense posterior bateig que dugué a eixe menyspreu irracionat, a eixa injustícia feta llegenda negra?

Múrcia és, com nosatres, una horta rica i moltes coses més. ¿Pot ser que tots els menyspreus vagen a l'home del camp, només pel fet de ser-ho, com ho foren Sancho Panza, l'escuder i el "villano Pedro Crespo"? És possible. Pero mire's be que els dos personages dels que parlem saberem fer justícia un dia —León Felipe ho recorda en vers— millor que el propi Salomó, prototipo de l'equitat.

I en eixe cas, ¿qué passaria ab Galícia? El paísage és allí radicalment distint del de les regions murciana i valenciana. Polarment opost, podríem dir.

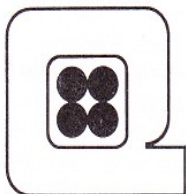
He observat llargament que és cert lo d'aquella frase segons la qual "els extrems se toquen". Valencians i gallecs tenim una mútua i recíproca simpatia. Així ho he comprovat en els molts viages meus a *las tierriñas* orlades de bromeres oceàniques, i també en contacte ab la colònia gallega de València. ¿És que susciten hostilitat a un mateix temps els que tenen molt de sol i molta alegria i els que tenen moltes

pluges i són melancòlics? Vaja vosté a saber.

Lo cert és que València, la galantejada ab tot això de la terra de les flors, de la llum i del color, ha vingut sempre a ser tinguda un poc per "cenicienta". Pero la cosa no passa d'això. No voldria aguaitar a eixe fatalisme del que se nos acusa i donar, com a valencià, una raó més als que tal cosa atribuïxen al meu poble, pero opine que lo millor serà deixar que diguen lo que vullguen. En València, quan plou, efectivament, la deixem que caiga.

LOS ASESINATOS DE BULTÓ Y VIOLA LOS REALIZÓ EL DENOMINADO EJÉRCITO POPULAR CATALÁN. SU MISIÓN ES LA INDEPENDENCIA DE LOS PAISES CATALANES. Són titulars de «Levante» del 16 d'este mes.

I nos dien dels Països Catalans, ¡que si eren un fantasma!, ¡que si eren una qüestió lingüística! ¡Sí, sí! Gràcies que la Policia no els ha creguts un fantasma i ha descobert que, per la realitat dels Països Catalans hi ha qui arriba a tot, a lo últim que es pot arribar, com els assassinats de Bultó, Viola i la seua esposa, per una organisció terrorista pancatalanista. I, clar, tampoc no ha cregut en el fantasma l'Audiència Nacional i ha processat als detinguts per la Policia.

QUILES
ARTS GRÀFIQUES
CREATIVES

GRAVADOR ESTEVE, 19
TELÉFON 334 67 63
VALÉNCIA - 4

Tots els valencians que tenim interès per la integritat valenciana, sabem molt bé quina és la poderosa labor de l'associació catalana «Omnium Cultural».

Reproduïm la pàgina 2 del «Butlletí interior informatiu», d'abril de 1978, de la dita associació on, entre els components de la «Junta Consultiva», trobem els noms d'ELISEU CLIMENT, ALFONS CUCÓ i JOAN FUSTER.

¿Queda algun valencià que encara dubte de lo que són fets tantes voltes demostrats?

JUNTA DIRECTIVA

president: **Joan VALLVÉ i CREUS**
vice-president: **Amadeu BAGUÉS i CERQUEDA**
secretari general: **Joan B. CENDRÓS i CARBONELL**
vice-secretari: **Josep MILLAS i ESTANY**
tresorer: **Marti MAS i TUBAU**
vocals: **Josep M. AINAUD i DE LASARTE**
Anicet ALTÉS i PINEDA (Vic)
Joaquim ARENAS i SAMPERE
Joaquim BADIA i TOBELLA (Terrassa)
Lluís CARULLA i CANALS
Josep FERRER i COSTA
Josep IBAÑEZ i SENSARRICH
Joaquim MALUQUER i SOSTRES
Oriol PANYELLA i CORTÈS
Enric VILA i DE LA HOZ (l'Hospitalet)
Albert VIVES i MIR (la Seu d'Urgell)
Olga XIRINACHS i DIAZ (Tarragona)

Josep M. DE CASACUBERTA, membre de l'I.E.C.
Enric CASASSAS, membre de l'I.E.C.
Josep M. CASTELLET, escriptor.
Joan CASULLERAS, membre de la SCCFOM.
Alexandre CIRICI-PELLICER, membre de la SCEH.
Eliseu CLIMENT (València), editor i llibreter.
Miquel COLL i ALENTORN, membre de l'I.E.C.
Antoni COMAS, professor a la Universitat de Barcelona.
Alfons CUCÓ (València), professor a la Universitat de València.
Xavier FABREGAS, director de la Biblioteca del Museu del Teatre, de Barcelona. Cap dels serveis d'investigació de l'Institut del Teatre.
Josep FAULÍ, escriptor, director del diari «Avui».
Ramon FOLCH i GUILLÉN, membre de la ICHN.
Joan FUSTER (Sueca), escriptor.
Tomàs GARCÉS, escriptor.
Emili GIRALT i RAVENTÓS, professor a la Universitat Autònoma de Barcelona.
Rosalía GUILLEUMAS, directora de la Biblioteca de Catalunya.
Josep M. LLOMPART (Ciutat de Mallorca), escriptor.
Ernest LLUCH, professor a la Universitat de València.
Marià MANENT, escriptor.
Oriol MARTORELL, director de la Coral Sant Jordi.
Marta MATA, directora de l'Escola de Mestres «Rosa Sensat».
Gregori MIR, historiador mallorquí.
Francesc de B. MOLL (Ciutat de Mallorca), membre de l'I.E.C.
Antoni DE MORAGAS i GALLISSA, arquitecte.
Josep M. MUNTANER i PASCUAL, economista.
Carles MUÑOZ i ESPINALT, escriptor.
Jordi M. PINELL, professor a l'Institut Sant Anselm, de Roma.
Miquel PORTER, professor a la Universitat de Barcelona.
Frederic RAHOLA, editor.
Teresa ROVIRA, membre de la SCEH.
Maria RÚBIES (Lleida), pedagoga.
Jordi RUBIÓ i BALAGUER, membre de l'I.E.C.
Joan SARDÀ i DEXEUS, membre de l'I.E.C.
Jordi SANSANEDAS, membre de la SCEH.
Maurici SERRAHIMA, membre de la SCEJES.
Josep-Lluís SUREDA, professor a la Universitat Autònoma de Barcelona.
Miquel TARRADELL, membre de l'I.E.C.
Josep TREMOLEDA, director de «Cavall Fort».
Joan TRIADU, secretari tècnic d'Omnium Cultural.
Ramon TRIAS i FARGAS, membre de l'I.E.C.
Manuel VALLS i GORINA, escriptor.
Josep VALLVERDÚ (Lleida), escriptor.

JUNTA CONSULTIVA DE L'ASSOCIACIÓ

La Junta Consultiva és un òrgan d'àmplia representativitat, el qual té encomanat de dictaminar, proposar i aconsellar tot allò que fa referència a l'actuació de l'Entitat d'acord amb les seves finalitats estatutàries.

La composició de la dita Junta, la qual és ampliada a proposta dels seus membres, és actualment la següent:

Joan AINAUD i DE LASARTE, membre de l'I.E.C.
Josep M. AINAUD i DE LASARTE, membre de la SCEJES.
Josep ALSINA i BOFILL, membre de l'I.E.C.
Xavier AMORÓS (Reus), escriptor.
Ramon ARAMON i SERRA, secretari general de l'I.E.C.
Antoni M. BADIA i MARGARIT, membre de l'I.E.C.
Heribert BARRERA, professor a la Universitat Autònoma de Barcelona.
Miquel BATLLORI, membre corresponent a l'I.E.C.
Josep BENET, membre de la SCEJES.
Pere BOHIGAS, membre de l'I.E.C.
Oriol BOLÓS i CAPDEVILA, membre de l'I.E.C.
Max CAHNER, polígraf.
M. Aurèlia CAPMANY, escriptora.
Jordi CARBONELL, membre de l'I.E.C.

BUTLLETÍ INTERIOR INFORMATIU D'OMNIUM CULTURAL

(trimestral)
editat per l'Associació «Omnium Cultural»,
Montcada 20 pral (Palau Dalmasas) Barcelona 3,
sota la direcció del Sr. President de l'Associació,
i imprès als tallers d'Impremta Juvenil s.a.
Maracaibo 11, Barcelona 16.
Fotolits: gentilesa de Fotogravats Mill
Producció: Ketres
Dipòsit legal: B. 12.043-1970

Llombart, Blasco Ibáñez i València

Per J. L. León Roca

Es conegueren quan ja Llombart havia creuat l'època de la madurea i quan Blasco Ibáñez començava a fer els seus pinets literaris. Llombart va preferir sempre rodejar-se de jòvens, perquè vea en ells una promesa. Els buscà pel seu afany de proselitisme valencianista, per a inculcar-los l'amor a la llengua valenciana.

En Blasco Ibáñez, va creure trobar Llombart un valor positiu. Fins a quin punt el dugué pel camí del valencianisme actiu, és cosa que intentarem descriure.

Per supost, Blasco Ibáñez, indòmit, rebel a encasellats confusos, no fón tan dòcil i obediènt com, per eixemple, Trilles ni com Ramon Andrés Cabrelles, el discípol predilecte de Llombart.

Per a Cabrelles, el coneixement én Llombart és com el clarejar d'una nova aurora en sa mesquina vida de venedor de llibres usats. Per a Blasco Ibáñez, eixe mateix coneixement én l'iniciador de la renaixença valenciana, no és més que un respectuós acte d'amistat i una tolerant submissió als principis polítics defensats per Llombart.

Llombart li donà a Blasco Ibáñez la mida exacta del seu federalisme humanitari i patriòtic. Blasco degué acceptar de bon grat les lliçons d'història valenciana i es plegà a la voluntat de Llombart. Se féu soci de "Lo Rat Penat", formà part, com

C. Llombart

a vocal, de la junta directiva de la corporació i prengué part activa en els actes que es celebraren. Per eixemple: Blasco Ibáñez pronuncià una conferència en el local de la Societat, én motiu del segon aniversari de la mort de don Vicent Boix.

Esta influència de Llombart en la vida juvenil de Blasco Ibáñez perdurà durant molts anys. Algun temps després, quan ja Blasco Ibáñez anava component la novela de Molvedre, "Sónnica la cortesana", publicà en u de sos llibres, com a anunci de sa pròxima obra, la notícia d'una "Historia de Valencia" escrita per Vicent Blasco Ibáñez, l'edició de la qual seria ilustrada én gran quantitat de retrats i gravats. El projecte no aplegà mai a realisar-se, i és tant més de lamentar per quant esta obra haguera replegat, sense cap de

dubte, les ensenyances del seu mestre Llombart.

Blasco Ibáñez compartí estretament els últims anys de la vida de Llombart. Va viure les lluites, les afliccions i les hores males que patí per la societat. El desencant, que féu tant de mal a Llombart, es convertí en font d'experiència per al jove que observava la conducta dels hòmens. I siga perquè va compartir én Llombart les hores decaigudes, siga perquè el va vore plorar davant de les escorrialles de la seua Societat que s'afonava, lo cert fón que Blasco Ibáñez, quan se desempellogà de la influència de Llombart, mantingué i sostingué un ressentiment viu contra la Societat que li havien furat al seu amic.

El futur gran novel·lista, en pocs anys se convertí de protegit en protector. Quan Blasco Ibáñez mamprenqué, en 1891, a organisar "mitins" pel pobles de la província, portava sempre com a animadors de l'acte a Llombart i a Cabrelles, que recitaven poesies entre el descans dels oradors. I quan en 1892 Llombart sollicità el càrrec de Croniste de València, Blasco Ibáñez posà en acció tota sa influència política per a que es fera justícia a l'home estudiós i enamorat de la història de València que era Llombart. El nomenament de croniste va recaure en Teodor Llorente.

Una atra prova per a rescatar de l'oblit a Llombart i exhi-

bir-lo com un personage polític —cosa que degué molestar molt a Llobart, ja de per si apocat i modest— fón la campanya que Blasco Ibáñez féu en son semanari "La Bandera Federal", on el número de setembre de 1892, el dedicà íntegrament a Llobart én motiu de sa candidatura a diputat provincial.

La ploma de Blasco féu de Llobart esta semblança:

"Llobart es una de esas figuras que crecen a través de los tiempos y que sólo se ven desde lejos. Quizá sea el único valenciano que a los cuarenta y cuatro años de edad no ha estado una semana lejos de su patria; lo ha sacrificado todo por ella y tarde o temprano Valencia ha de premiar su mérito y ha de recompensarle tanto cariño."

Llobart no arriba a ser cronista, del mateix modo que no fón diputat provincial, ni tingué cap de càrrec en sa vida. Fón únicament fundador de "Lo Rat Penat". I quan en 1888 va creure que "Lo Rat Penat" havia mort, fundà una atra Societat de les mateixes característiques titulada "L'Oronella", en la que Blasco era vocal de la Junta Directiva.

"L'Oronella" fón fundada el dia 5 de giner de 1888 en un dinar celebrat en la "Fonda de París". Tingué escassa vida. Només es té notícia d'una excursió que els components feren a Xàtiva én motiu de l'aniversari de Ribera, on colocalen una làpida commemorativa.

La vida de Llobart, consumida en crear aquelles societats literàries, es va apagar a poc a poc. A pesar de tot, junt al seu discípol Ramon Andrés Cabrelles, es dedicà a posar en orde els milers i milers de paperetes que formarien el seu gran Diccionari Valencià, tasca ímproba

per a un home sol, al que el guiava el desig de consolidar el valencià com a llengua. Perqué si ell fundà "Lo Rat Penat" i després "L'Oronella", ho va fer én l'únic anhel de que s'erigiren en doctes acadèmies i publicaren la Gramàtica i el Diccionari de la Llengua Valenciana. La incomprensió d'uns i la indife-reència dels més ofegaren en potència els nobles anhels de Llobart.

Blasco Ibáñez haguera pogut ser son continuador. I tal volta l'afecte i el respecte que professava a Llobart l'haurien inclinat per eixe camí. Pero el concepte que Blasco Ibáñez tenia dels "ratpenatistes" era un concepte totalment polític i religiós, en desacort én els principis polítics i religiosos que Blasco Ibáñez defenia.

Conta Ramon Andrés Cabrelles una anècdota que be mereix la pena reproduir ací, encara que només siga per a il·lustració de quin era el pensament dominant en Blasco.

Un matí en que Llobart treballava en la traducció de "Canigó" i Andrés Cabrelles redactava paperetes per al Diccionari, arribà Blasco Ibáñez. Invità pressurós al mestre i al secretari que deixaren el treball i el seguiren. I els dos baixaren al carrer i pujaren a una tartana que els estava esperant. Al grup se'ls uniren tres amics de Blasco Ibáñez.

"Anàvem pel camí de Burjasot —recorda Andrés Cabrelles— i després de travessar este poble detingueren la tartana front a l'explanada de les Siges, on els pares de Blasco tenien una casa, en aquell temps deshabitada. Obligué Blasco la porta i entràrem als acorts de la 'Marsellesa'."

Blasco Ibáñez els obsequià én un suculent dinar a base de

panets, tallades de pernil, vi de Pedralva. "Es menjà i es begué alegrement i a la fi volgué conèixer Llobart el motiu d'aquell extraordinari convit, a lo que va dir Blasco:

"Açò es deu a que jo he cobrat d'un editor de Barcelona les primeres pessetes que guanyé com a novel·liste; he volgut celebrar-ho én els meus amics, i necessitava tindre'l a vosté én mi, perquè jo el vullc més que el seus confreres ratpenatistes, que l'envegen i els molesta sa companyia perquè porta trenca-des les sabates. En el seu afany de notorietat i én ses idees retrògrades, li han secretat el Rat Penat per a convertir-lo en un antre d'hipòcrites gats moixos. Vosté, mestre, volgué fundar un organisme que fóra com l'ànima de València i que en llengua valenciana, cultivant-la i depurant-la, es convertira en vigia defensor dels interessos morals i materials d'esta terra nostra. En estes coses anirem junts a totes parts, mestre; en eixes atres de Lo Rat Penat no puc acompanyar-lo. Pero l'admire per la seua fe i sa constància en la realització d'un bell ideal; i el vullc per bo, perquè vosté, mestre, és la mateixa bondat traduïda en vers."

De la mort de Llobart, de l'edició d'un llibre en el que intervingueren Llobart, Blasco Ibáñez i Paco Sempere, parlaré en atres articles.

Baste ara dir, per a finalisar, les paraules que va pronunciar Blasco Ibáñez en el cementeri civil, el dia 1 de giner de 1901, en l'acte d'inaugurar el monument a Llobart:

"Fué —dijo Blasco Ibáñez— un ser bondadoso, de alma infantil, que vivió como vive el pájaro, como vive la flor: del canto y de los perfumes de la tierra valenciana."

El pensament polític valencià

VIII

Característiques del municipi valencià

Per Eduart Chulià Vicent

Després de l'obligat parèntesis impost per la commemoració del naixement del Rei Jaume I, tornem al municipi valencià en l'època Migeval. Tal com senyalàvem en les Corts Valencianes, trobem que el municipi es caracteritzava per sa independència, sa representativitat i esperit democràtic. Però hi ha més: per reunir-se les Corts escassament, i no existir —sobre tot en els seus principis— la Generalitat, que pel temps es transformà en la Comissió Permanent de les mateixes, moltes de les funcions i decisions pròpies de les Corts eren assumides pel Consell General de la Ciutat de València i pels Jurats, per lo qual s'acreix la teoria de que la Ciutat de València era —i no sols de nom, sinó de dret— el Cap i Casal del Regne.

Per lo tant, no deu extranyar-li al lector al llegir els epígrafs següents, l'excés d'atribucions i de decisions que pareixen adoptar els organismes municipals. Però anem a enumerar les principals característiques del municipi.

a) Independència. — L'esperit democràtic que Jaume I i els seus successors impregnaren a l'organització local, dugué com a conseqüència una independència vertaderament insòlita, davant les pretensions reals.

És conegut l'episodi de Vinatea, no obstant crec que val la pena reproduir-lo, en una breu semblança del protagonista.

Francesc de Vinatea —i Guillem com per error manifestà algun escriptor— naixqué en Morella, on sa família era destacada en el govern de la ciutat: alguns dels seus antecessors foren bailes.

Des de jove vixqué en València, on va ostentar diversos càrrecs: Justícia en lo Criminal en 1328; Conseller dins del Consell de la Ciutat per designació de la parròquia de Sant Nicolau, i per últim en 1333 fón elegit Jurat, junt en els cavallers Ramon de Lebia, Giner Rabasa, Berenguer Joan, Ramon Castella i Pere Clarumunt. Si el lector recorda el meu artícul anterior (l'Organització Municipal Valenciana, en el número 9 de MURTA), vorà com est home per ses indubtables qualitats, va participant en el govern de la ciutat: Justícia, membre del Consell i per últim Jurat. Tot això per elecció i no per «enchufisme» com modernament vem a personages que fan vertaders canvis «cameleònics» per a poder lluir arrimant-se al partit guanyador.

Aplega per fi el dia de la decisió: el rei Alfons II el Benigne intenta concedir als fills del seu segon matrimoni, en Donya Leonor de Castella, les viles de Xàtiva, Alzira, Molvedre, Morella, Borriana i Castelló. No n'hi ha Corts convocades; els ciutatans de les viles afectades acodixen al Consell de la Ciutat de València com a Cap i Casal per a que impedisca el contrafur. La situació es tràgica: el poble de València «ciego idólatra de sus fueros» —segons paraules de Vicent Boix— va donar el primer crit de revolta. Els Jurats reunits en la Cofraria de Sant Jaume feren que la ciutat s'armara, oferint-se Vinatea a parlamentar en el Rei; després de confessar, comulgar i otorgar testament li manifestà al Rei en el Palau Real que la ciutat havia resolt oposar-se a les pretensions reals, encara que allò els causara la mort, ja

que els valencians estaven disposats a morir abans de cedir al desmembrament d'una part del Regne; al propi temps va advertir que els que així havien aconsellat al Rei no gojarien del triomfo. La Reina replicà que aquelles peticions li costarien la vida en Castella al que s'haguera atrevit a dir-les; el Rei atallà de colp i segons «La Crònica del Rei D. Pere IV», digué textualment: «Reina, Reina! El nostre poble és franc e no és axí subjugat com és lo poble de Castella, car ells tenen a Nos com a Senyor e Nos a ells com bons vasalls e companyons.» Tot seguit revocà les donacions davant del disgust de la Reina i els cortesans.

Mesos més tart va morir Francesc de Vinatea; a este històric Jurat se li han dedicat carers; recentment el Consell ha commemorat la gesta en Morella; i la compositora Matilde Salvador i el poeta Xavier Casp han donat el seu nom a una òpera en llengua valenciana, estrenada el 19 de giner de 1974 en el Teatre del Liceu, de Barcelona, i en octubre de 1975 en el Teatre Princesa de nostra ciutat.

El fet de Vinatea ha segut examinat des de diversos ànguls: el poètic, el popular, inclús —i a través de certs publicistes— irònicament, com un recort agradable a la burgesia valenciana, incapaç de servir-li d'estímul per a prendre determinacions davant de temes d'actualitat.

Nos falta, no obstant això, el punt de vista d'un Historiador del Dret, millor diria, d'un professor de Dret Polític. Sense cap d'eixos títols i én la modèstia d'un aficionat, em pareix que de la gesta de Vinatea es poden traure diverses conclusions: 1.) Que el protagoniste no fón el clàssic heroi individual, sinó un ciutadà, coneixedor pels seues diversos càrrecs, dels negocis públics, que se limità pura i simplement a complir én son deure, én tota la càrrega emocional que allò suponia. 2.) Que el triomfo fón de les Institucions —de categoria inferior com vorem—. 3.) Que davant del buit jurídic existent no hi ha Corts, no eixistix encara Comissió Permanent de les mateixes; els ofesos acodixen a l'única Institució que funciona: el Consell de la Ciutat de València i sos Jurats, que per atra part tenen la facultat d'armar al poble a través dels Gremis. 4.) Que la resposta del Rei significa lo que en frase del professor Villapalos s'ha denominat concepció Iuscèntrica de la Història, és a dir, que el Rei i els súbdits estan subjectes a la Llei, subjecció major en el Rei, ja que per a ell té la categoria d'un con-

Vinatea davant del Rei

(Linogravat de Vicent Sanz Castellanos.)

tracte públic que té que respectar (*ab legibus obligatus*), én lo qual s'establixen les bases d'una monarquia limitada o pactista. Per últim, algú ha volgut deduir de l'acte de Vinatea una concepció de la llibertat de l'home, idèntica a l'actual, i derivada del liberalisme. Res més llunt de la veritat. Estos senyors que han rendit homenage fa uns mesos a Vinatea en Morella, creuen que la llibertat consistix en el lliure criteri per afiliar-se a un partit polític i «en que cuando se llama por la noche a casa, es el lechero y no la policía» (segons frase literal).

Concebir a Vinatea com a un precursor de l'actual democràcia és tindre un supí desconeixement de la societat migeval: allí es busca el compliment de la llei; es tracta del compliment dels Furs, i no de buscar la comoditat d'una situació per la que ningú no l'haguera molestat; i és que per a l'home migeval, la llibertat

no sols era un dret, sinó un atribut de l'home i es desenvolava fins en ses últimes conseqüències. Concebir a un alcalde actual oposant-se a les pretensions d'un cap d'Estat seria inconcebible, puix un alcalde de hui —i els que van a vindre— sols busquen la xicoteta política, la intriga i això: «*que no se les moleste por la noche*»; sols drets i poques obligacions.

El succés protagonitzat per Francesc de Vinatea no fón aïllat i propi de la Ciutat de València, sinó que es va repetir, ja que corresponia a una constant històrica. En motiu de la coronació del Rei Joan I en Saragossa, Mosén Aznar, Pardo de la Casta i Mosén Peregrin Català, sollicitaren al Consell de la Ciutat algunes quantitats per a fer més grandiosa la coronació. Tenint coneiximent el Consell, contestà al monarca en els tèrmen més mesurats, negant-li la quantitat que demanava, pretextant que la ciutat no es trobava en el cas de fer dispendis extraordinaris, després dels gastos que havian fet en les guerres anteriors.

Emili Beüt i Belenguer en son curt i substancials artícul titulat «Esperit de Llibertat» (1) conta l'episodi de Borriana: Pere II el Cerimoniós jurà el 10 de setembre de 1336 mantindre, guardar i fer guardar els furs, privilegis i llibertats del Regne. Com és conegut, este Rei era fill d'Alfons el Benigne (el de l'episodi de Vinatea) i de sa primera muller Donya Teresa d'Entenza. Apressat per sa madrastra Donya Leonor de Castella, i en contra de sa voluntat es va vore obligat a donar als seus germanastres —concretament a l'Infant don Joan— les viles de Borriana, Castelló i Lliria. Allò constituïa contrafur i quan el monarca es dirigia a Borriana es trobà en les portes tancades, tocà fortment a una d'elles, contestant-li «que qui era per a tocar d'aquella forma». «Sóc vostre Rei i Senyor. Obriu i ho voreu.» Els de la muralla saludaren, pero continuaren sense obrir. «Senyor: sigau benvingut, i no vos extranyeu si estan tancades les portes, ja que no veniu com acostumeu. Que sabem que nos voleu donar a atre senyor, sent vós el nostre natural i això no ho hem de consentir per no ser traïdors a vós ni a nostres Furs, que ordenen que no podem ser desmembrats de la Corona Real, i que la donació siga nula. Per lo tant, si voleu entrar en pau i sol, al moment obrirem les portes de bat a bat, pero no com a infractor de nostres Furs.»

(1) Revista "Som", núm. 29.

Conten els cronistes que el Rei va plorar d'emoció i revocà la donació.

El fet —diu Beüt— és una de tantes proves de l'esperit de llibertat que ha vingut perdurant a lo llarc dels temps en el poble valencià, que ha tingut sempre consciència de llibertat i ha estat disposat a defendre els drets que els Furs li otorgaven.

b) Representativitat. — En el municipi valencià i a través del Consell General estaven representades totes les funcions socials de l'època: la noblea, els oficis mecànics, les parròquies, les professions lliberals, etc., etc. U dels sistemes d'elecció més utilitzats era el d'insaculació, és a dir, el sorteig, en això es conseguia la participació en els treballs de govern, sense necessitat de campanyes electorals i de vore's obligats a efectuar promeses que de bresteta sabien que no es podien complir. El sorteig es combinava en l'elecció per a càrrecs majors; esta sàvia combinació permetia que el ciutadà sentira com a seus els problemes de la ciutat, ja que pocs es lliuraven de participar en el seu govern. Sistema que desgraciadament s'ha perdut i que només podem vore indicis en les Junes de Copropietaris que preveu la Llei de Propietat Horisontal de juliol de 1960: els càrrecs de President i vocals s'eleixen per sorteig, per tanda de rotació o per elecció. Quan hi ha interès i bona disposició eixistixen comunitats modèliques respecte a l'administració dels bens comuns.

Una sèrie de disposicions peculiars evitaven que el Conseller cometera fraus o es beneficiara de sa gestió. (Recorde's el mandat imperatiu, el juí de residència o les disposicions que prohibien les compres-ventes d'artículs per a evitar les comissions o gratificacions).

Existia, inclús, un llibre secret, anomenat «el llibre vert» o «del be i del mal», manat obrir pel Consell i en el que s'anotaven les accions bones i males dels ciutadans, conseguint que els aspirants a qualsevol gràcia no pogueren enganyar al Consell quan li dirigiren alguna petició.

c) Democràtic. — L'esperit democràtic es deduïx finalment de les característiques abans indicades, puix no deu oblidar-se que tant el Regne de València com el de Sicília, dins del segle XIII, es poden considerar com autèntics avançats de l'Estat modern, donant lloc a un poder limitat i a una democràcia estatal.

LES ARRELS DEL POBLE VALENCIÀ

Els seus primers habitants coneguts

Per J. Aparicio Pérez

Les etapes més remotes de nostra Història, anteriors al coneixement de l'escriptura, es coneixen en el nom de Prehistòria, i constitueixen lo més apassionant de la mateixa pels incontables secrets i incògnites que plantegen.

Medida a escala humana sa duració és immensa, ja que si fa només un parell de segles donar dates de 3 a 4.000 anys abans de Crist per a l'aparició dels primers hòmens (Adam i Eva naturalment per a l'època), era una cosa insòlita, hui en dia la menció dels quatre milions que suponen per a este moment crucial i únic en la història del món (nostre món, clar està) nos deixa impassibles.

No podem, encara, afirmar açò per a València, i si com pareix ser pel moment el bres de la humanitat és l'Àfrica oriental i central, és de supondre que en el transcurs de varies decenes de mils d'anys l'espècie humana es degué estendre per tota la superfície de la terra i més pronte o més tart trobarem ses recialles; que se presenten, molt escasses per atra part, ja que cal pensar en sa destrucció, o en sa ocultació pels agents atmosfèrics i els canvis

i transformacions geomorfològiques que s'han succeït a través de tant llarc periodo de temps.

No obstant això, la intensa activitat desenvolupada per l'escola valenciana d'arqueologia des de finals del segle passat, i especialment a partir de 1927 al crear-se el Servei d'Investigació Prehistòrica de la Diputació Provincial de València, permet oferir hui en dia un panorama prehistòric de nostra Regió dels més complets i rics d'Espanya i d'Europa, que en algunes llacunes, en les que insistix especialment la investigació actual, nos permet cobrir uns 500.000 anys de sa història.

Per a demostrar lo ràpidament que es creuen etapes en el coneixement d'estos moments, serà prou dir com fa tan sols uns mesos les primeres recialles conegudes es remunten fins l'any 100.000 abans de Crist, mes hui en dia, gràcies a les troballes realitzades en Alcoy per l'Equip de Prospecció Històrico-Arqueològica creat recentment (el formen Vicent Aragonés Sanchis, Faust Calatayud Pascual, Emili Cortell-Pérez i Joan Faus Cardona) podem pujar fins al mig milló indicat.

Hui seria impossible, donada l'extensió del Municipi, imitar l'Ajuntament migeval. Ara be, açò no vol dir que Institucions com el Consell General, màxim orgue consultiu, no pogueren ser efectives, adaptant-les als temps actuals. Si examinem el dret local municipal anglés, vorem —i d'això vullc fer-me eco en atre artícul— la persistència i encara l'analogia en algunes institucions pròpies dels Ajuntaments migevals, i que subsistixen en l'Anglaterra actual.

BIBLIOGRAFIA

Sobre l'actuació de Francesc de Vinatea poden consultar-se les següents obres:

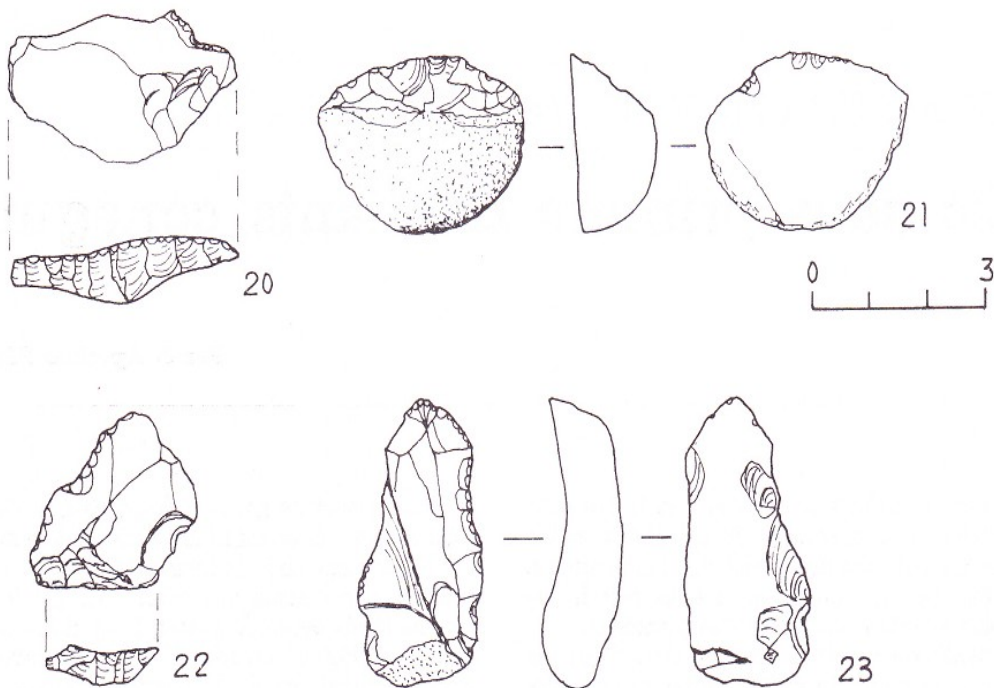
JUAN B. PERALES: "Décadas de la historia de la insigne y coronada Ciudad y Reino de Valencia", Editorial Terraza Aliena y Cia.

GASPAR ESCOLANO: *Décadas de la insigne y coronada Ciudad de Valencia* (Reproducida por facsímil por el departamento de Historia Moderna de la Universidad de Valencia).

VICENTE BOIX: "Historia de la Ciudad y Reino de Valencia". Edición 1845. Imprenta Monfort. (Hi ha una edició moderna eixida recentment).

CRONICA DEL REI PERE IV.

101 HIJOS ILUSTRES DEL REINO DE VALENCIA.

Gràcies a estos descobriments sabem que nostra Regió ja estava ocupada per aquells temps i podem estudiar als primers habitants coneguts, ja que, d'acort én lo exposat, noves troballes podrien allargar estes dades, en lo qual hi ha que ser sumament prudents, i no pretendre adquirir una antiguetat que no se puga demostrar, puix que huí no és cap de blasó.

La pregunta que nos fem i que molts lectors també es faran, és si podem supondre-nos en contacte én els primers valencians, per lo manco én els primers coneguts com hem advertit, i diguem en contacte perquè açò és lo únic que s'ha establert, és dir, hem trobat unes simples recialles abandonades per l'home en un lloc determinat, i a son través hem d'averiguar tot lo demés, lo qual és sumament complicat i, per a alguns aspectes, impossible.

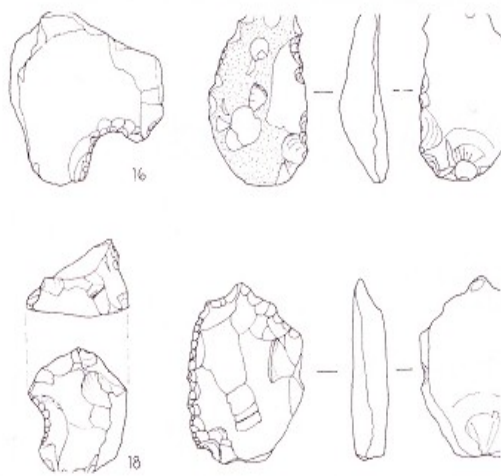
El que siguen els primers valencians ho creguem factible. Durant certa etapa de la investigació, els canvis culturals o simplement industrials es tractava d'explicar per mig del fenomen de les invasions, lo que al mateix temps que donava pàbul a tot tipo de nacionalisme, per lo fàcil i oportú que era «*arrimar el ascua a su sardina*» (la Història al servici de la Política), suponia una humanitat en constant moviment de nort a sur i de llevant a ponent, segons la preponderància científica o

econòmica de l'escola que formulava i mantenia la teoria.

Des de fa alguns anys, la moderna investigació insistix en l'abandó d'estes fàcils explicacions, buscant les causes en fenòmens econòmico-socials i ambientals. Per a la Prehistòria serien els canvis climàtics els agents decisius, ja que al incidir sobre la vegetació, i a través d'ella sobre la fauna, modificarien les bases econòmiques, obligant a nostres antepassats a canvis d'utilatge industrial, en lo que intervindria el grau tècnic obtingut. Els mateixos fenòmens estarien en la base de l'estructuració social i de ses modificacions.

Tot açò nos obliga a pensar que cap als anys 500.000 abans de Crist nostra Regió pogué estar totalment ocupada per comunitats estables, que es mourien dins d'unes àrees de subsistència, més o manco amples d'acort én els recursos que pogueren proporcionar, pero én uns límits ben definits; sent aquelles les que a través d'un lent procés evolucionarien a poc a poc cap a noves formes ètniques i socio-econòmiques que estudiarem en articles posteriors, pero que estan en la base de la societat actual.

L'investigador, l'arqueòlec en nostre cas, deu, a través de la documentació disponible, refer la Història d'esta remota època, pero ¿de quina documentació es dispon? El profà que

per primera volta s'acosta a una excavació arqueològica, es queda sorprès quan veu lo que en ella se busca i s'arreplega, llançant exclamacions divertides, producte de la sorpresa, que l'arqueòlec comprensiu sap perdonar, és l'esperança de que l'extensió i intensitat de l'escolarització ho pugui remeiar en el futur.

No obstant això, la dita documentació és sumament precària, podent vore entre lo remiradament arreplegat i guardat, simples trossets de pedra, més o manco brillants i colorejats, fragments d'ossos i, en etapes més avançades, ceràmiques fetes a mà o a torn, metalls, etcètera, i a través de tot açò cal refer el clima, la vegetació, la fauna, l'economia en general, la societat és sa estructuració i ses relacions, la vida quotidiana en suma, etc., etc., pense's com si a través de trossos de la vaixela actual tinguérem que descriure nostre món i nos adonarem de les complicacions i impossibilitats que hem apuntat.

Llògicament, a major antiguetat major complicació i per a l'època que nos ocupa cal pensar que, donat lo recent de son descobriment, disposem de molt pocs elements, tots ells, pel moment, reduïts a uns quants mils de trossos de pedra sílicea (sílex o pedra foguera és el seu nom usual) trobats escampats per la superfície d'un camp en les proximitats d'Alcoy. ¿Qué podem dir a través d'açò?

Estos utensilis es reduïxen a simples trossets més o manco regulars, normalment de reduïdes dimensions i de vores esmolades i tallants, per mig dels quals nostres antepassats degueren realitzar les inmemorables faenes, sumament simplifcades clar està, que hui reali-

sem en els utensilis de cuina, fusteria, etc.; en ells preparaven les pells dels animals caçats, en les que s'abrigarien, i prepararien utensilis en fusta que per ses especials característiques no han aplegat a nosatres. D'ací que pel quasi exclusiu estudi d'estos utensilis s'haja definit també la Prehistòria com la Història de la tècnica i de la indústria humana.

La indústria descoberta es coneix baix l'epígraf de Clactoniense i va aparèixer cap a la primera mitat del Paleolític Inferior, situant-se el seu començar rondant el milló d'anys, per açò la data de mig milló que provisionalment hem donat als utensilis d'Alcoy. Durant el Paleolític Inferior tres llargs periodos d'intens fret es deixaren sentir en la major part d'Europa, que se coneixen com glaciacions, alternant en atres de climes molt més benignes i inclús càlits. Encara que no hi ha unànime acord per a la determinació del començament del Clactoniense en una glaciació o interglaciari, les més antigues troballes el fan començar en un interglaciari, periodo càlit que obligà a con-viure a nostres antepassats en animals tals com e l e f a n t s , rinoceronts, hipopòtams, cavalls, bous, bisonts, cabres, cérvols, lleons, orsos, hienes, castors, etc., segons les recialles trobades d'antic en Anglaterra i que citem a títol d'exemple, encara que quasi segur que poblaren la zona, puix s'han citat troballes paregudes en atres llocs del terme alcoyà, i en seguritat estos animals seguien vivint normalment en nostra Regió molts centenars de mils d'anys després, com vorem en successius artí-culs.

No tenim tampoc recialles humanes, pero per les trobades en atres regions d'Àsia, Àfrica i Europa, els fabricants dels dits utensilis es coneixen en el nom de Pithecàntropos, que és una de les rames evolutives que conduïxen des dels primers espècimens fins l'home actual; el seu aspecte ja era molt humà i sa posició erecta, arribant a una capacitat craneal entre 800 i 1.000 cm³, en un pes cerebral de 750 g.

Vivien en xicotets grups i es dedicaven a la caça d'alguns dels animals citats, així com a busca i recolecció de productes vegetals (arrels, brots tendres, fruites, etc., etc.) i animals (mel, ous, etc.) coneguent ja el foc.

Tot lo exposat és lo únic que podem avançar pel moment, lo qual és un pas important en el coneiximent de nostre passat; tenim l'esperança que la prossecució de les investigacions nos permetrà profundisar molt més en açò.

Publicacions de «DEL CÈNIA AL SEGURA»

Llibres

INSTITUCIONS DELS FURS. Pere Jeroni Taraçona. Facsimil. Edició especial numerada	Esgotada
Edició corrent	Esgotada
TIERRA Y SEÑORÍO EN EL PAÍS VALENCIANO. Eugenio Císcar Pallarés.	
Edició especial numerada	7.000 ptes.
Edició corrent	1.200 ptes.
EN DEFENSA DE LA LLENGUA VALENCIANA. Miquel Adlert Noguerol	Esgotada
HISTORIA DE LA MÚSICA CONTEMPORÀNEA VALENCIA- NA. José Climent	400 ptes.
DICCIONARIO GASTROSÓFICO VALENCIANO. Vicente L. Simó Santonja	250 ptes.
TIRANT LO BLANCH. Joanot Martorell-Martí Joan de Galba. Facsimil complet de l'edició de 1490.	
Edició especial numerada	Esgotada
Edició corrent	2.000 ptes.
LA CONTAMINACIÓN EN LAS ACEQUIAS DE LA HUERTA VALENCIANA. Javier García Gómez	2.500 ptes.

Discs de llarga duració

COMPOSITORES VALENCIANOS. VICENTE RODRÍGUEZ. 1690-1760. 7 sonates a piano, interpretades per Perfecto García Chornet	500 ptes.
COMPOSITORES VALENCIANOS. MANUEL PALAU. 1893-1967. 8 líder a veu i piano, interpretats per la soprano M.ª Ángeles Peters i el pianiste Perfecto García Chornet, i 5 obres de piano interpretades per Perfecto García Chornet	600 ptes.
VA NÀIXER. TONI ARTIS. 10 cançons sobre poemes de Xavier Casp, interpre- tades pel mateix Toni Artis acompanyat de gran or- questa	600 ptes.
Del mateix disc, s'ha gravat la cassette	600 ptes.

PROMOCIÓ DE CULTURA VALENCIANA

Carrer Cronista Carreres, n.º 9, 6.º M - Teléfon 321 73 55 - València-3

PARLE DE L'AMOR

Per Rafael Villar

1

Desconec si ja he dit
allò que no volia que escoltares.
Si he reclamat al temps
la teua lluntania solitària.
Si les canyes no vibren
perqué el vent s'ha parat dins de l'ensomi.

No sé si tinc desig de ser carícia,
o sóc només un núvol sense pluja.
La sorpresa que duc no és un prodigi,
sinó una voluntat de repartir-me.

Tu t'has posat davant, com una boira
que inutilisa els ulls i les preguntes,
i jo vaig per la vida
sense saber quanta aigua em cap al cànter.

2

Tu i jo tenim una menuda història,
un armari ben ple de temps i mirra,
un lloc al vesprejar, una distància
entre el llavi i el glop de cada gota.

Tenim una pedrera al cor de sempre,
ira que se transforma en primavera,
volcà que ha esdevingut muntanya fèrtil,
onada que reclama les gavines.

Tu i jo tenim el món dins de nosatres,
les albaes lluitant contra la lluna;
i volem un solage que perdure,
un testimoni vell de carn i ensomis.

3

Quan tot siga silenci, quan s'apague
esta veu tan amarga de la vida;
quan jo siga una rosa sense polen
i tu sigues un riu sense remor;

quan les paraules s'hagen fet de pedra,
i no existisca blat ni testimoni
que parle de nosatres; quan arribe
la corbella implacable del futur,

¿quina cançó durà sobre els empelts?
Compartirem la mort i la distància,
i anirem cap als fòssils
enamorats, encara, dels orages.

De la meua fullaraca

Per Josep Sanç Moia

(Continuació)

14. ¡Oh, tu, misàntrop!

Si busques la soletat i pensatiu vols meditar, envolvent-te ab el mant del pessimisme, si no pots anar al bosc, ves a l'*Alameda*; pero tant en un lloc com en l'atre, hauràs de tancar-te i recollir la tempesta del teu si, puix que ia és arribada la llum, la qual et banyarà i et besarà a pesar de tu.

15. Rabietes del xic.

Les travessures de febrer són molt sovint prou verinosses. Enceta el dia ab un somriure de xiquiu innocent i, quan ja nos té enxisats, bufa el vent prenint impuls, el cel es vist de dol i comença el temporal a fer-ne de les seues. Brandixen els arbres i el tarongerar llagrimaja taronges.

16. I l'aroma munta al cel.

Si fumes, be coneixeràs del goig que es trau rollant un cigarret. Atentament anem embolcant la capolada i fosca fulla; i després, al flamejar del misto, naix a la vida la que pareix image de la de l'home. ¡Cóm és de curta duració! Mira't a tu mateix i voràs cóm vas deixant cendra pel camí.

17. ¿Tretze? ¡Impossible! ¿Per qué?

Diem d'este mes que és el pobretó de l'any perquè només ne té quatre semanas. I no obstant no estaria de més minvar de la seua opulència als seus germans, i, de les sobralles, que Cronos nos donara un atre fill. ¡Qué bonico seria vore els tretze germans, tots iguals, jugant ab el dia sobrer?

18. ¡Amunt l'esperit!

Encara vibra en mi l'aveida dels sentits, golfres de llum i de bellea, buscant ab ànsia la vela que despunta en l'horisó; el pardalet que

creua l'infinit ab ala estesa; la flor que aguaita entre els matolls de la bardissa; la silueta del caminant i el pi solitari, retallant-se nibat per la llum de la carena.

19. L'amic ausent.

Nos té enxisats la somrisa cautivadora de la ciutat, que quasi nos oblidem dels amics rurals i campestres que, pacientment, nos esperen. Una curta conversa sense paraules, davant d'un enderroc emmarletat, un glop d'aigua de la font amiga que nos ix a recibir, la mirada pregonia i el coejar d'un gos de ramat...

20. ¿Carnaval?

¡Dumenge de follies! ¿Pero és que encara cal esperar un dia determinat per a usar l'antifaç? Afortunadament, l'únic que sent el defici pel disfràs és l'orage, vestint-se de primavera i enganyant als arbres que, prematurament, enceten la seua brotada, pero la rialla gèlida de Momo els fa tremolar.

21. ¿Avança?

Cada dia va el món redolant ab més impuls per l'infinit espai del progrés. I l'home junyit a este vèrtic que l'assota, deixa a la vora del camí, ab l'arrapada, els bells atributs de l'esperit, puix que cal atendre als guarismes ab més atenció que a les pulsacions del cor. ¡Oh, si progrés i felicitat foren sinònimes!

22. Pluja gemmada.

Des d'ací es pot ataüllar quan el cel està clar, l'albor d'algun pic muntanyenc ab son barret de neus i cimera de boires. Entre dos blavors es pert l'infinit en una barreja de mar i cel; i el sol nos ilumina a taques, ia que per l'ampla bòveda van cavalcant les filasses d'un núvol plorador, el qual deixa caure un gotejar que el sol fa diamantí.

23. A l'obrir-se la flor morada.

Presó maculada ab les set ferides del peccat: recorda-te'n que només eres un pessic de cendra, puix que també el fanc del Paradís d'on has eixit està tacat i és moridor, ¡oh, cos farcit de vanitat! ¿De qué et vanaglories si eres pols i pols és el teu esdevenidor?

24. A poc a poc.

Encara el fret nos oprimix ab sa garra tota eriçons i tremolaments; i encollits anem pel món desijant que el bes del sol es faça més càlit; pero de totes maneres, alegrem-nos puix que el gloriós Sant Macià nos porta l'oroneta i el tort se'n va.

25. És més sanítós mirar al cel.

El pessimiste, al sentir-se tan poca cosa i xafat per la tristesa d'un cel hivernenc, es tanca com caragol dins la closca d'ell mateix, per a millor queixar-se de la quimera que el rosega. En canvi, l'optimisme mira al cel, troba una clariana i furga ab la vista i intenta fins fer-se la ilusió d'haver vist una estrella.

26. Si tenim el cor calent.

I ara que ia estem ben dins comencem a sospitar que *Jack Frost* (1) és només que un espantall per a atemorisar criatures, puix que el pijor eriçament de fret és el que arriba al cor. Una bella somrisa refleixada per una cara amiga abruga més que un gavan; un afalac de l'amada més que un abríc forrat de pells.

27. Esplai de l'ànima.

Ia hem entrat de ple en la Quaresma; i per cert és est el temps més apropiat per a la penitència i per a la meditació. Res no pareix convidar-nos millor al recolliment i preparar l'ànima meditabunda, com estes velades llargues, precursors d'atres més rialleres, pero endolades i embolcades de misteri.

28. ¿Ara que ve lo bo te'n vas?

Tu te'n vas i tornes ab la mateixa naturalitat i justesa que es mou tot lo creat. ¿Qui no et pendria per sobri i ben ordenat? I no obstant eres un desficiat, pero recorde sense rancor les teues mossegades així com els teus antoixos, dels quals tots se'n riuen al final.

29. I encara jo voldria tornar a vore't.

Com el món no pren seriament el teu mes, de quan en quan li penja una «càguila» i eixa eres tu. Quatre anys de gestació per a mostrar-te com flor d'un dia; i quan ia aguaites en el menut lloc que et fa el temps, de fret o de vergonya t'esmunys en l'oblit.

(1) *Jack Frost* és un personage fabulós, el qual representa l'hivern en la literatura anglesa.

Dibuix de Guillem Sanchis

MARÇ

1. Ansiosament t'esperàvem.

A l'encetar este dia del mes valencià, caldria fer-li un elogi i inclús una apologia, puix que a ell li devem el despuntar rialler de la Primavera. T'hem dit valencià i no certament per les falles, sinó més be per la volubilitat del teu orage, pero tu nos portes la ventaja d'acabar ab un esclat rialler del tot.

2. I la carassa esdevé somriure.

Caldria esbrinar perquè és este mes el més calumniat de l'any pel refraner. I no obstant és el deslliurador que lliberta a la terra de sa mortalla de neu, quan ia no pot més ab el bategar del seu ventre.

3. ¡Sempre ensomiant!

No nos cal esperar la Pasqua per a empinar la milotxa de les nostres ilusions, la qual fem elevar-se com la xicalla fa volar les seues bufetes de sabó. Quimeres fofes, pero tornasolades i

cristalines, ensomis vans, castells en l'aire... A la fi, es trenca el fil pero no l'esperança i de nou tornem a ensomiar.

4. Presentiment.

Encara no s'ataülla i ia s'eixampla el pit, batega el cor i es dilata la pupila. S'espavila la bestiola en el seu cau i aguaita la rabossa plena de promeses. També la font gelada reprén cantarina el xorret seu de cristal, pero l'amor ia ha pres impuls sense esperar l'estació florida.

5. Fàcil rejuvenir-se.

Encara que el cos s'haja marcit i siga dèbil, si la ment manté jove al cor podrem espremer d'ell l'elixir de la vida. Alegria i joventut seran nostres, ab la sal de la comprensió, i en eixe moment, del goig d'atres brotarà la nostra delectació.

6. El despertar és ben placible.

Les plantes en l'hivernader poc poden saber lo que és la necessitat. La rialla primaveral és ben poqueta cosa per a les que el fret no ha pogut debilitar, pero ara, l'herbam de la pobreteria comença a espavilar-se i el brotar i el florir serà doblement deliciós.

7. Tomasina.

L'estrela esplendent, el sol lluminós de l'edat mija, una vegada més despunta hui ab la flamerada portentosa de la ciència, la qual, a pesar dels sofismes dels sigles, seguix iluminant el món i guiant a la joventut estudiosa, la qual, entre abrulls i errors, va fent via cap a la vera llum.

8. La teua obra és maravel·la.

Escapat i pastor, soldat ple de follies, més atres follies, t'abrasiren d'amor i caritat. I,

quan ia tot perdut per al món, vingué Jesús a mostrar-te la mangrana simbòlica, quedares per a sempre, Joan de Déu, convertit en bàlsem dolcíssim dels germans que patixen.

9. Teuladins.

Mai no m'han fet goig els pardalets engabiats; l'estol que m'és amic és la multitud voladora que ve tots els matins a cantar-me albaades en agraïment d'uns grans d'arròs i molles de pa. Pero cal vore el seu espant quan, atrevits, entren en casa i, esmaperduts, van buscant el cel blau i la llibertat.

10. ¡Ni en Alasca!

Açò dels pronòstics de l'orage no pareix afavorir gens a este pobre foll de març. Pero més boig que el mes de les carasses deu ser el pronosticador, el qual, quan ia el mes està ben entrat en la primavera, encara nos amenaça ab trons, pluja i graníssol.

11. Quaresma.

Recolliment, meditació i penitència. ¿Pero hem de tancar els sentits sense deixar clavill, quan Natura s'esforça per a enlluernar-nos ab son esclat? Be podem mesclar prec i lloança ab les magnificències de la creació, sense oblidar, no obstant, al Creador i Redentor nostre.

12. ¡Quin reviscolar!

La mare terra pareixia ben mesquina, com si agonisara per inanició, i inclús la perennal verdor del taronger era desmaiada. ¡Cóm era de plànyer la dida de mamella eixuta i lassa! Pero a l'afluixar la gelada sa gèlida garra, de nou corre la saba i d'ella xupla assedegat el vímet, el brot i el tronc.

13. A poc a poc.

Cada dia va fent-se el sol més esplèndit, el

- ELECTRODOMÈSTICS
- TELEVISIÓ
- RADIO
- SO
- MATERIAL ELÈCTRIC
- LAMPISTERIA

PRIMERISSIMES MARQUES
CONTAT I DETERMINIS

I els nostres tallers d'electrònica i electricitat a la seua disposició

Salvador Giner, 4

Tels: Taller i oficines, 331 30 06. Establiment, 331 32 57

VALÈNCIA - 3

cel més blau i la terra més blana. Encara busquem l'afalac del sol i el seu bes és càlit; aguaitem a l'infinit clapat de núvols, i ells nos pareixen més tènues, més vaporosos; la terra, no obstant, comença el seu revivar en un esclat de brotada.

14. Natura es desperta i la saba munta.

Ia s'acosta el temps de l'enllurnament. Els donyets burlons vos aguaiten des del brancage fet brotada; i la fada ix del fondo de la bassa ab son mantell de llimacs, dirigint-vos una mirada lànguida; les nimfes encenen de nou les seues estreles i els faunes ensagen la seua dansa de cabrioles.

15. Meticulós llaurador.

Únicament l'obra del Creador ajudat pel llaurador valencià pot fer d'uns bancals de favó i fanc, el meravellós espill on es mira, reproduint-se ab tota fidelitat, l'infinit blau del cel, l'alqueria ab el seu dosser de brots de la parra i fins el retaule que santifica la llar del llaurador valencià.

16. Els espills de l'horta.

Deixeu-vos per un moment la vanitat i l'artifici de la ciutat, i vingau a contemplar-vos en els espills dels planters de l'arròs. Feu-ne via abans que germine i comence a eixir el pèl primerenc de la gramínia convertint l'espill en verdosa i vellutada catifa sobre la que vola la primera oroneta.

17. ¡Ia esclata!

Hui, al trencar de l'albada, anhelosament i sense esperar a la primavera, ha esclatat tota la fullaraca barroca de les falles, enmig d'una rialla sorollosa de músiques i focs d'artifici. L'ansia de tot un any es desclou en un ram de flors punxoses i burlones que l'art ha vestit d'arlequinada.

18. Enxisament.

Com una mar enfurida batent la costa, així vénen a mi les onades de trons i el trepidar de les traques. Pero en arribar la nit, Nit de Foc, trontolla la terra, i el cel s'encén d'irisacions tan maravolloses que s'hauria de demanar ajuda a les gemmes per a donar una idea ben pàlida del seu enxisament.

19. Fins les borumballes semblarien bucles.

Enceta el dia el primer somris, i abans que el pardalet comence a cantar, ia del campanar s'aboca el vas sonor convidant-nos a festejar al Gloriós Patriarca Sant Josep. I mentres la Iglésia canta les seues llaors per ella, arribem al vostre lllindar de Nassaret a demanar-li al Diví

Dibuix de Guillem Sanchis

Aprent el vostre estai per a una falla d'amor.

20. Ha mort l'Hivern.

Per fi, com tot la té, també ha arribat el dia fatidic del teu traspàs i després d'una vida tan freda com la mateixa mort, a ella arribes i no com la mereixes, sinó més com una somrisa afalagadora i dolça, reflex de la llum que s'acosta. La terra, agraïda, t'ompli la fossa de brots i flors perfumades.

21. T'esperàvem ab impaciència.

Ab un esclat esplendorós, ha arribat la dea Primavera ab son cistell de flors, voltada de colomes blanques i palometes d'or. La terra s'esponja i encatifa, el cel li estén el pali gemmat, i Fauna i Flora van a la font, per a fer la dansa redona ab les limfes que celebren a la benvinguda.

22. Aigua a cantarets.

Esperem la pluja ansiosament, i el sol, que ho sap, s'amaga vergonyós abans de caure a la posta després d'haver senyorejat per l'ampolla bòveda. Pero ara el cel s'ompli de cordelets i la pastora lluna els du a pasturar fins

que l'enveja, disfressada de zèfir, els replega i, apagant la llàntia, comencen a llagrimejar.

23. I no són bessons.

Dolor i amor se semblen tant que, moltes vegades, se'ls confon sense poder-los diferenciar. I és que les delitoses sensacions, tant de l'espírit com de la carn sempre porten un sentit de ferida.

24. Lo modern nos aniquila.

¿Quin prurit nos espenta a buscar dificultats i posar-nos obstàculs en el camí, per a entropessar millor? Pel bosc de la vida anem recollint branquillons d'antulls, fins que el feix es fa massa feixuc, i després li diem creu. La senda així seguida va fent-se via dolorosa.

25. I el meu llavi impur també vos lloa.

Isaïes primer i després l'àngel Gabriel, foren els nuncis de la vostra glorificació. Deixeu-me, per tant, repetir la celestial embaixada reprenint les paraules seues, perquè de més belles ia no n'hi ha. «Heus ací, la Verge concebrà i infantarà al Fill, i haurà nom Emmanuel. Salve, plena de gràcia, el Senyor és ab tu, beneïda tu entre les dones.»

26. Semana de Passió.

Plora l'Esposa. Dels seus llavis brollen els primers plants de dolor, i, pressentint el dol i la desolació que s'aproximen, deixa les gales de porpra i or per la túnica morada de penitència i mortificació, puix que sap que l'Espós ia és buscat pels hòmens inics, per a dur-lo a la mort.

27. Al formar-se l'odi.

La tenebra comença a debilitar el cel de

la Iglésia. Draps morats van minvant el resplandor de les estrelles més refulgents, cobrint les imàgens; i inclús el Crucifix és velat a la nostra mirada, mentres la naturalea ab sa brotada, prepara els rams per a rebre al Fill de Davit.

28. I encara el càlic no té fel.

¡Cap a Jerusalem s'acosta i el temps s'acurta! ¿Qué tens que així li parles a l'ànima del mortal, fent-li tastar les mels d'este goig malenconiós, del qual va sadollant-se de tristesa tan íntima, tan dolça i consoladora? I és que, més que pressentir, l'ànima sap de l'espant i de l'amargor de la semana pròxima.

29. Plora i riu al mateix temps.

Natura ha encetat la seua rialla primaveral ab una bellugança de tota cosa. El blau del cel es fa més transparent, l'horta més ufana, l'home més rialler. L'ànima, no obstant, es recull meditabunda, ia que tu, ¡oh, Esposa!, portes el cor endolat.

30. I creus enflocades de paper.

Palmes, llores i rams d'olivera. Deixa que les flors senyoregen en els jardins ia que no són prou flexibles, i preparem-nos ab les millors gales a agenollar-nos en el camí per on el Senyor es va acostant.

31. El preu de l'amor.

El sofriment i l'angoixa tenen un límit abatador pero Vós, Torre de Marfil, l'ultrapassàreu i encara que beneïda entre les dones, fóreu ferida ab les set espases del dolor, per a qué els mortals coneguèrem que no de bades havíeu segut nostra corredentora.

(Se continuarà)

CENTRE DE JARDINERIA SANT VALERO

PLANTES - ABRES - PRODUCTES FITOSANITARIS

Teléfono 120 19 50

Direcció telegràfica: JASVALERO

Télex 62130 JASV - E

Carretera Nacional 340, Km. 234

BENIPARRELL

(València)

ELS ANTI

Per Manuel Zarzo Lozano

Senyors i cavallers. La cosa, que no és xicoteta, em va vindre aixina.

Estava jo rellegant les Sagrades Escripures quan en elles em vaig trobar én les premonicions de la vinguda de l'ANTI-CRIST. I vindrà u que es dirà ser fill de Déu sense ser-ho i es farà passar per Crist: eixe serà l'ANTI-CRIST.

Vostés i jo, jo i vostés, podrem creure o no creure en l'Església cristiana, perquè això és cosa de la llibertat de cult; pero per a vostés i per a mi seria neci creure's que tenim nosatres la possessió de la veritat. La veritat, filòsòficament parlant, és allò en lo que creu la majoria. I està clar que la majoria creu en que els llibres sagrats són, en les seues definicions, vertaders, clars i contundents. Per això ser

ANTI-CRIST és lo que diuen les sagrades escriptures i no atra cosa.

I seguint llegint la història de la religió, em vaig trobar en la vida de tots aquells que foren ANTI-PAPES. El món reconeix que ANTI-PAPES varen ser aquells que no sent-ho, es dien papes i es creen papes i actuaven com a papes.

Qui haja estudiat filosofia haurà deprés esta manera de raonar:

- Si ANTI-CRIST és qui no sent-ho diu que és, fent-se passar per Crist i volent-ho ser...
- Si ANTI-PAPA és qui no sent-ho diu que és, fent-se passar per Papa i volent-ho ser-ho...

— «ERGO»: ANTI-CATALÀ és qui no sent-ho diu que és, fent-se passar per català i volent-ho ser.

Senyors i cavallers. Ara ja estic tranquil. Jo i vostés, vostés i jo, ara podem ser purament i simplement valencians, valencianistes o valencianeros, com vullguen anomenar-nos, sense ser ANTI-CATALANS (que no ho érem), i sense que com a tals nos puguen anomenar, puix ben llunt de nosatres la idea de voler dir-nos catalans, de voler-nos fer passar per catalans, de voler ser catalans.

Els que sí que podrien ser imputats d'ANTI-CATALANS, segons estes definicions, són els coneguts Fuster, Sanchis Guarnier, Cucó, Estellés, Fabregat, Ventura, Albinyana, etc., etc. Estos no són catalans, diuen que ho són, se fan passar per catalans i volen ser-ho... «ERGO» són anti-catalans.

I ara, malpensant en moltes coses de hui, pense jo (jull!, vostés també ho poden pensar si volen, que hui tenim ja llibertat de pensament i d'expressió): ¿quants anti-socialistes i anti-comunistes estaran apuntats dins dels elements rectors d'eixos partits, si nosatres sabem lo que eren i són encara en el fondo? Naturalment, pensant que ANTI-SOCIALISTE és qui diu ser-ho i vol ser-ho, sense ser-ho.

¿I qué pensar d'eixos que des de fa dos anys van dient-nos pel carrer que ells són ANTI-FASCISTES? No ho són. Anti-fasciste és aquell que no sent fasciste, es fa passar per fasciste i

vol ser-ho. Puix, senyors, qui diu que no és fasciste i vol que tots creguen que no ho és, segurament sent-ho, no és un ANTI-FASCISTE, sinó un FASCISTE.

¡Ai, Mare de Déu! ¡Quina merderà nos ha portat la nova política! Ara sí que m'he embolicat i be. Ja no sé lo que sóc ni lo que ANTI-SÓC.

¿Voldrà posar algú de vostés, per a aclarir-ho, el seu vot a treballar, a vore si mentres tant puc jo deixar de treballar i pensar en açò?

¿Podria dir-me algú qui són els ANTI-CAPITALISTES?

¿Volen dir-me vostés si els partits que es diuen OBRERS ho són o no ho són, tenint en compte que tots els que treballen dins dels partits no són obrers, es diuen obrers i no volen ser-ho? Obrers dels que treballen, vull dir... ¿Seran ANTI-OBRES...?

Puix senyors i cavallers: això de la democràcia, que és la sobirania del poble, que vota i ja no mana res més, ni li fa cas ningú dels votats en les seues queixes, i per tant també és ANTI-ALGO m'està omplint el cervell d'idees fangoses que em priven de la raó.

Ara ja vaig vent-ho clar, més clar. Si jo no tinc raó, perquè m'he quedat sense raó, deurà ser que la raó la tenen atres.

I si eixos atres, per un casual, resultara que no tenen raó, i diuen que la tenen i volen tindre-la, resultarà que també son ANTI...

¿ANTI-QUÉ, senyors i cavallers?

COMMERCIAL
UNION

SUCURSAL REGIONAL

Croniste Carreres, 9, 1.º, B

Tels. 322 48 65 - 322 48 59

VALÈNCIA - 3

INCENDIS, TRANSPORTS, PÈRDUA BENEFICIS,
ACCIDENT INDIVIDUAL, TOT RISC DE CASA, TOT RISC
D'ESTABLIMENTS COMERCIALS I RAMS DIVERSOS

Una companyia que està al servici de tota València
i dels valencians

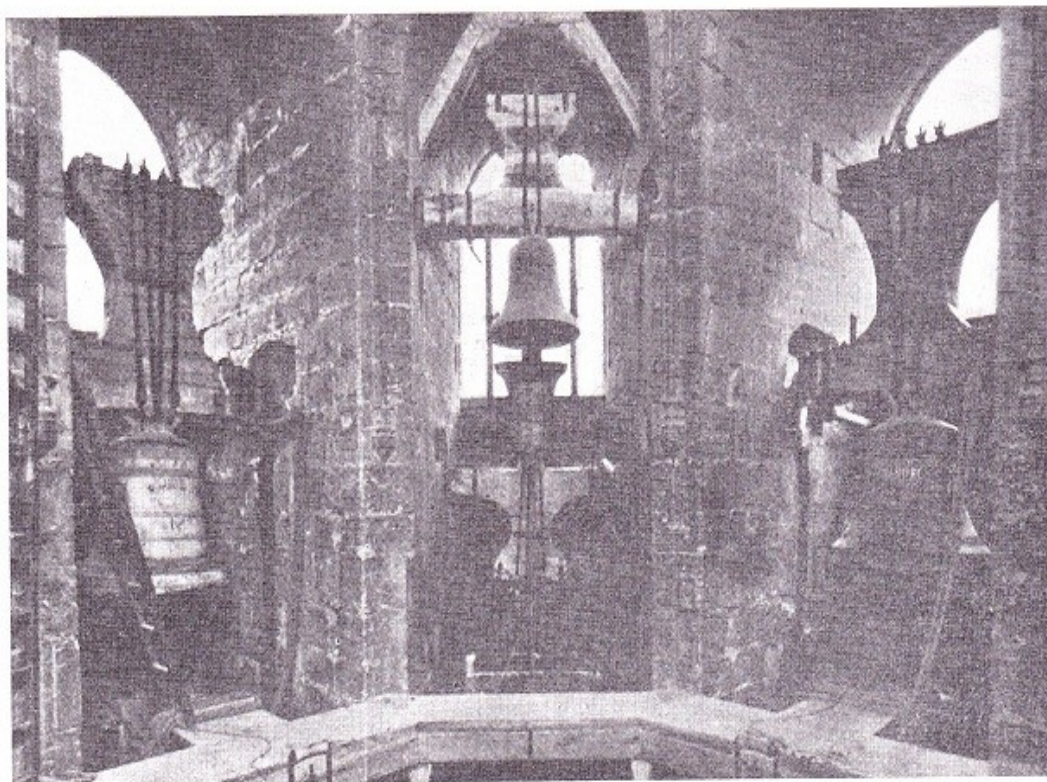
AÇÒ HA VIST MILO...

«PAISANS»

—Són les nostres futures normes «ortogràfiques»:
Posar-li a València la «B» de BARCELONA.

—Jo diria que és la «B» de BURRO.

Fotografia apareguda en «Las Provincias» el dumentge 28 de desembre de 1952, pàgina 11.—Campanes: Dreta: El Manuel. Al mig: Dalt, La Caterina, que data de l'any 1350, sent la campana més antiga del Micalet; baix, La Bàrbera. Esquerra: El Jaume. Estes dos últimes funcionen en l'actualitat elèctricament.

Lo que no se sap del Micalet

Per Vicent-Josep Mesa Colàs

El Micalet, que durant segles ha segut el punt principal d'atenció dels valencians, en l'actualitat ha perdut la seua finalitat com a campanar, per a convertir-se en una peça històrica que cada vegada va emmuntint-se més i més i, per lo qual, perdent gran part de la seua riquesa en lo referent a les campanes i als seus tocs.

La causa principal d'este procés és, sense dubtes, el canvi d'estructura de la nostra ciutat, que ha convertit allò que en el seu temps fón una necessitat

quotidiana, en una mera tradició perduda de difícil recuperació.

Este campanar no sols complia una funció religiosa, sinó que també ne fea atres de caràcter civil. El senyor Francesc Mas que, com diguí en un número anterior de MURTA, és u dels pocs campaners veterans que queden de l'antiga generació, en uns escrits que va fer sobre el Micalet explica açò últim ab detall (traduïxc al valencià): "Últimament, des d'este departament (de campanes) tocava

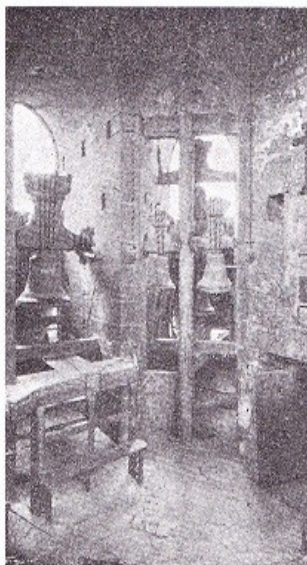
el campaner el "toc de queda" que, encara qe no fóra toc religiós, es conservava per tradició, puix servia per a avisar als que estaven fora de les muralles que entraren a la ciutat, puix este toc tenia quinze minuts de duració i, al finalisar, es tancaven les portes dels portals. Al finalisar este toc de queda, es tocava el d'ànimes, puix estos dos tocs es tocaven a batallades; per dit motiu, no hi havia necessitat de pujar al campanar a tocar-los des del departament de campanes."

I seguix l'escrit explicant el procediment que s'ha d'utilitzar per a tocar-los, ab atres curiositats referents a la torre, als noms i al pes de les campanes. Acaba la nota fent referència als vols ordinaris i extraordinaris: "En els vols de tot l'any, sols tocaven les cinc campanes grans; les dotze juntes sols es tocaven en les festivitats de la Mare de Déu dels Desamparats, del Corpus i de l'Assunció de la Verge per ser esta la titular de la catedral; també hi havia "vols extraordinaris" per a visites de Caps d'Estat, Consagracions i entrades d'Arquebisbes de la Diòcesis".

Afegiré que existia una reglamentació molt rigorosa en lo referent als tocs i que hi havia vols en totes les parròquies que es tenien que regir pel Micalet (vols a seguir a la Seu), començant a tocar quan ho avisaven des d'esta torre i acabant també ab previ avis; est últim es fea ab un "villancico" (combinació de les tiples i una campana gran) molt típic en "les tiples del racó" i el Jaume.

Fer un estudi detallat sobre tots els tocs del Micalet seria un treball massa llarg, per lo qual i per a no estendre'm, inclouré en l'article la part més substancial de la "Consueta del Segle XV sobre la manera de tocar-les en el Micalet", la qual fón arreglada per Ruiz de Lihory en son llibre "Diccionario de Músicos Valencianos".

Com a nota aclaratòria, afegiré que les campanes a que es referix este llibre, són les que hi havia en el campanar de la Seu anterior a la construcció del Micalet. Les quals estaven dividides en "Senys": campanes grans, i "Morlanes": campanes xicotetes; les primeres és molt probable que no donaren la volta sencera, mentre que les

Fotografia de l'any 1909.—A l'esquerra, L'Andreu. A la dreta, la més xicoteta és La Úrsula i l'atra El Violant. Al fondo es troben, baix, El Narcís, i dalt, El Pau. Estes últimes quatre campanes formaven «les tiples del racó» que, junt a una campana gran, feen en un vol els «villancicos».

atres sí que ho feen, puix eren les encarregades de tocar en festes. Per això no és rar vore com alguns noms de les campanes velles no corresponen a les actuals ja nomenades en les fotografies.

Com a curiositat i per a acabar, diré que la campana tiple tercera del Patriarca i una atra de Sant Martí d'abans de la guerra, es dien "la Morlana", sent molt probable que corresponderen a l'antiga divisió de campanes en Senys i Morlanes.

La referida "Consueta del Segle XV", diu:

"Lorde del tocar les campanes axi en dominiques com en qualsevol festivitat per..., a vedar alegries al temporal... a larma com qualsevol manera de tocar en tot lany.

Tocar per a vedar

Primo, toquen tres vegades la campaneta del sembori cas-

cuna vegada tant com a nar daçi a la carneria nova y tornar e no la dexen parada sino solta del tot. A la tercera vegada que toque tosttemps fins que responen al campanar y en responen no tocar mes E responen ab lo Manuel pujantlo... poch mes y dexenlo del tot caure fins que no toqua y en dexarse de tocar la darrera badallada tantost immediate lo tornen apujar axi mateix y aço fan tres vegades E acabada la tercera vegada tantost apres toquen la vedada tres vegades axi com lo Manuel fins a mes de miya finestra y a la tercera vegada... aran prest atasant. La vedada y... y tocaran un... ma... (falta esta media hoja).

En temps de entredit

Primerament fan senyal ab la campaneta del sembori, com se acostuma fer senyal entre lany quant no es vedat y lo campaner y segon responen ab la vedada y aventanla sense may parar a matines obra de mitg quart y a misa y vespres hun quart poch mes o menys y a queden ab la campaneta del cimbori y dexen caure la vedada fins que no toca. Y en acabar de tocar la darrera badallada tantost tornen a putjar la vedada aximateix y tornen a quedar ab la campaneta del sembori de manera que tres vegades aquesden y tres vegades aventen y la dexen caure tres vegades la vedada y altra vegada atesen prest la vedada y acabant de tocar posen lo gantcho en lo batall y toquen xxx batallades poch mes o menys ni masa gran ni masa prest E a la darrera tocaran unes huit o deu badallades axi prestes molt mes que les altres E acabat aso fan senyal ab la campaneta del altar major y co-

mensen lofficii a la cartoxana en lo cor y quant ve al dir de la missa venen los capellans á la capella y aqui diuen la missa a la cartoxana e accabada missa tornen al cor a dir nona... (Falta media hoja)...

Pera desvedar

Per toquen la campaneta del sembori tres vegades axi com la toquaren quant volgueren vedar y a la tercera no para fins que responen al campanar y respon primer lescola de les chiques aventant la chica y doblant la despertada e lo campaner y segon pujen lo *Vicent* fins a mitja finestra Se llavors lo campaner va a doblar lo Manuel hun poch apres torna ajudar a puir lo *Vicent* fins a mija finestra e torna a doblar lo Manuel hun poch y dexen caure lo *Vicent* y aqueden doblant ab la despertada de la mateixa manera ques toca la vigilia de la festa doble que no es Bisbal E si era dia Bisbal toquen totes les campanes repicant com al tornar de la processo.

Tocar á temporal

Per algun temporal o de Trons // Lamps // pedra o aire

terrible Lo guardia o lo del altar encen lo ciri de la fe davant lo altar major e lo campaner aventa la morlana asoles / e si lo temporal es gran aventen lo Arcís y la despertada y la chica E si tan gran era y de tanta durada aventen lo *Vicent*.

Tocar a larma

Toquen la Maria / a badallades ab lo pancho pres i com qui dobla un poch E altre poch lo Jaume despres lo Manuel apres lo esquellot y axi de corrent per tots los quatre senys.

Tocar a cors general

Si morra algun canonge de Valencia o arribase nova de mort del R^{me} Sor Archebisbe o de Rey ó princep/persona real per la qual mane tocar lo Reuerent Capitol. Primerament toquen la campaneta del sembori tres vegades cascuna vegada tant com anar á la carneçeria nova y tornar y la tercera vegada no paren fins que responen les campanes totes exceptant les morlanes y toquen tres trachs aquedant les campanes y... al altre dita de hun miserere a esme y acabant lo darrer trach dita de hun credo responen les

campanes la chica y la despertada prestes y la vedada y lo Arcis un poquet mes espau y lo Squellot y lo *Vicent* hun poquet mes espau y lo Jaume toca a dos bandes y reprenen la Maria y responen ab lo Manuel y si ha compliment de gent y maior solemnitat aventen lo Manuel y doblen ab la Maria una y una emxo lo aventar del Manuel es atart y cosa voluntaria als escolans.

Per lo marques de Azenete y per lo marques de Brancomburg marit qui fon de la Reyna Germana se tocaren trachs // Per Virrey e per governador preminent tambe poden tocar trachs.

Per los altres cosos generals nos toquen trachs sino totes les campanes segons damunt dit es y no pot esser cors general sense que no toquen les campanes a cors general ni per lo contrari.

Tocar a cors ab qtre campanes

Tostemps que la creu mijana de la Seu hix pera soterrar algun cors/o/a remembransa no pot exir sense que no toquen les quatre campanes si no ia exit gratis per fer honra/a algun capella/o amich//E toquen desta

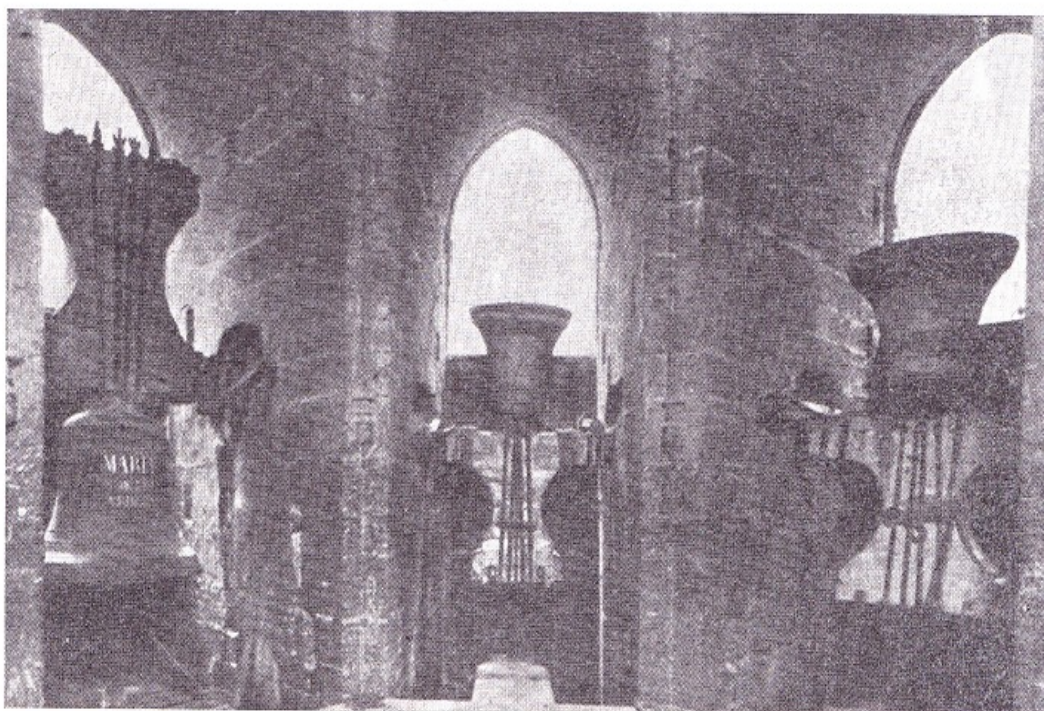
MODES COSTURA

ESPECIALITAT
EN TALLES GRANS

BOUTIQUE

En Llop, 6 — VALÈNCIA - 2 — Teléfono 322 75 01

Fotografia de «Las Provincias», 28 de desembre de 1952, pàgina 11.—D'esquerra a dreta: La Maria (campana gran), El Vicent i L'Andreu. Estes dos últimes, també elèctriques.

manera que aventen la chica y doblen ab la despertada una y una y quant es alta aventen lo Vicent y doblen ab lo Manuel una y una y axi van les quatre campanes.

Cascun toch aixi de general com de quatre campanes dura una hora en la qual fan tres parades y cascuna parada dura una quarta e lo intervall de una parada al altra mija quarta en axi en les tres parades ab los dos intervalls dura huna hora E com lo cors general hix de fora de la Seu exint la processo comensen á tocar y no paren fins que tota la processo es tornada dins la Seu tocant per ses parades de una quarta y sos intervalls de mija quarta E axí mateix se fa aquatre campanes E si lo cors/o remembrança y les obsequies esen en la Seu y la vespra apres completa dihen la

letania per dirla mes a plaher com se acostuma de fer algunes vegades volent dir la letania fan un toch e lo dia de la remembrança ara... hara letanya/o no es lo costum fer dos tochs lo hu apres que son tocat a missa dihen terça o festa fins al Evangelí y laltre apres obsequis///

Senyal a morts

Tosttemps quey ha de hauer demorts Los tres scolas del campanar immediate ans de tocar a vespres fan senyal ab lo Manuel quel aventen fins a mes de mija finestra y deixenlo caure alguna vega per no esser auisats ab temps per lo baser ó sotcabiscol ó per oblit dells fan senyal tocant lo primer toch ço es que posen la campana y fan lo senyal apres tornen a tocar lo primer toch.

Senyal de processo

Sis fa processo de fora la Seu quei hagen de venir la parrochia. Si es de matí fan lo senyal apres que son acabat de tocar a missa y si la processo es apres vespres fer senyal apres que han tocat a vespres ço es que aventen lo Manuel e parenlo tres parades apres soltanlo.

Essent les creus en vista de la Seu lo campaner aventa la morlana ab la una ma e ab laltra quan la morlana es quasi alta toca tres badallades lo Manuel espau fent hun poch de espay de una badallada a laltra E parada la morlana apres repica un poch lo Manuel y dexa de doblar la morlana y lo campaner y ell comensen á tocar les altres campanes que estan ya atesades ab temps per lo campaner. E lo scolá de les chiques

comensa a repicar les chiques y tocant aixi totes les campanes toquen hun toch fins que tota la processo es dins la Seu.

E acaben de tocar aquedant primer les chiques lo Arcis lo Esquellot lo Vicent e lo Jaume e lo Manuel e apres dexe caure la morlana questaba parada doblant ab l'altra fins acabar de tocar.

Tocar a capitol

A capitol toquen ab lo Jaume ço es XV o XX badallades prestes ab lo pancho apres altres tantes molt espau apres altres tantes prestes com les primeres.

A matines

Al primer toch campaner y segon aventen lo squellot fins tant que aqueden ab la campaneta del sembori los capellans que venen a matines y ans de tot en acabar de tocar XII hores Lo escola del altar fa senyal ab la dita campaneta del sembori e may parar fins tan qui responen al campaner ab lo squellot lo qual toquen per parades fins quels aqueden ab la dita campaneta com dit es y sellavors

dexenlo caure apres de una bona stona tant com staria algu en putjar y avallar lo campaner fan lo segon toch ço es que lo campaner y segon tiren lo Vicent un poch y apres paren lo Vicent y lo segon aventa la chica y dobla la despertada e quant la chica es alta Lo campaner dexa caure lo Vicent y dobla ab lo Manuel, y a la fi lo segon dexa caure la chica doblant ab la despertada y axi acaben de tocar a matines.

A lalba tot lany

Lo guardia que de mija nit amunt te carrech de guardar la Seu y star al postich del Bisbe questa tancat ab lo forrellat pera obrir y tancar als capellans de matines quant sera hora del alba en lo hivern á les cinch hores o poch apres en lo stiu entre quatre e cinch va a despertar al campaner segon y... ab la campaneta del campaner y aixi puguen y aventen lo Manuel fins a mes de mija finestra y dexe lo hij han de respondre al alba totes les parrochies a pena de hun real tosttemps quels voldra executar lo campaner E los di-saptes apres que han tocat lo Manuel lo campaner aventa la

chica y dobla ab la despertada per hun ben tret.

Missa major

Lo campaner// segon// chiques// y guardia apres que lo guardia ha fet senyal ab la campaneta del sembori puguen senyal lo del altar guarda la sagrestia e aparella lo mester e toquen lo Manuel aventat una mija hora poch mes o menys e com volen aquedarlo del altar hix á la porta el campaner per fer senyal que aqueden que quant fan de dominica o de festa simple o semiduplex en dcoma, no aqueden al primer toch ab la campaneta del sembori sino com dit es e se llavors paren lo Manuel si ya no era parat/ e lo de les chiques aventa la chica y dobla la despertada y quant es alta dexa lo Manuel lo campaner al segon y guardia e va a doblar la María hun poch e aqueden lo Manuel y la María y apres la chica y despertada y axi es lo primer y segon toch tot en una.

A missa solta

Lo campaner// segon y chiques tiren lo Manuel fins a mes

MUÑOZ

PAPERERIA - LLIBRERIA

- OBJETES D'ESCRITORI
- MATERIAL ESCOLAR
- IMPRESOS COMERCIALS

Major, 61 - Teléfon 287 11 58

GANDIA

de mija finestra quant lo del altar los ha fet senyal ab la campaneta del sembori di ent la postcomunio.

Les batallades de Levar Deu

Sis celebraben dos/ o tres mises cantades hans de tocar les badallades en la darrera missa cantada encara que sia de requiem y acabat lo prefaci lo guardia agenollas en lo graho mes baix davant la porta de la capella i fa senyal ab la campaneta del sembori de dos ó tres badallades per que lo campaner se pose apunt y en haber consagrat ques abaixa lo domer a la humillacio primera del levar de la hostia revolta la campaneta lo guardia y lo campaner toca la primera badallada ab la Maria quant te la hostia alta torna á revoltar la campaneta y respon la segona badallada e avallant la hostia torna/ á revoltar la campaneta y respon la tercera badallada y aixi mateix a les atres tres badallades del alsar del sanguis.

Senyal de Vespres

De la vespra de Santa Creu de setembre fins al dia ans de

la vespra de Santa Creu de Maig lo campaner qui guarda la Seu tocant una hora fa senyal a vespres ab la campaneta del sembori e obri les portes e puja sen a tocar a vespres E aiximateix en lo stiu tocant dos hores lo divendres e dies de dijuni que no ia despertada.

Vespres

Al primer toch habent fet senyal a la huna hora en lo hivern lo qui guarda la seu que es lo campaner o a les dos hores en stiu lo del altar o lo campaner si no es dia de despertada Lo campaner essent arribat al campanar aventa la morlana y lo segon dobla l'altra morlana e aixi toquen per sis parades fins quel lo del altar queda ab la campaneta del sembori ques acap de mija hora que han fet senyal a vespres poc mes/o menys y sellavors dexa caure la morlana tosttemps doblant ab l'altra fins ques aquedada y axi es lo primer toch.

Al segon toch pugen lo de les chiques y lo guardia y tots quatre tiren lo Manuel y quant es alt lo campaner dexal als tres y va a doblar ab la Maria fins ques parat lo Manuel// quant es parat d'extenlo al quil para/ y lo de les chiques y l'al-

tre van y lo hu aventa la morlana y lo de les chiques dobla l'altra morlana y parenla y sellavors lo de les chiques repica les chiques y lo segon e guardia toquen les altres campanes ab lo campaner y comensant á repicar dexa caure lo Manuel y axi fan un bell repich y si es festa de huit capes e huit bordons fan un toch molt llarch y a mitjan toch fan senyal al altar y comensen vespres.

Tocar alarma quant trau Valencia la bandera

Tosttemps que Valencia vol traure la bandera en trahenla a la finestra de la sala han de tocar /alarma cada dia de mati y apres dinar la major part del dia y la ciutat paga als escolans Aquest tocar dura fins que la bandera es tornada della hon va Lo propi tocar es ab lo Jaume/ a badallades prestes com qui dobla y per ço hi son menester tres o quatre escolans pera descansarse Y si haura alguna gran necessitat/ e presa toquen lo Jaume com dit es hun poch altre poch lo Manuel/e lo Visent/ y lo Squellot tots estos quatre senys lo hu apres del altre. Y segons es la presa y la necessitat axi han de saptar lo tocar.

- ANTENES COLECTIVES TV
- MONTAGES ELÉCTRICS
- INSTALACIONS
- REPARACIONS
- MATERIAL ELÉCTRIC
- LAMPISTERIA

Direcció Tècnica: **Vicent Barberá i Mateu**
PROIETES - ESTUDIS - PRESSUPOSTS

Museu, 8 i 10 — Teléfono 331 30 06 — VALÈNCIA - 3

Dos inauguracions importants per a València

La Biblioteca i Hemeroteca Municipal i la Biblioteca de la Casa de la Cultura

Per J. Pelejero Ferrer

Dos extraordinaris fets culturals han tingut lloc en València durant els últims dies del mes de febrer del present any i que necessàriament hem d'arreglar en nostre treball mensual de tot allò que per sa importància, mereixca ser recordat en el futur. Estem parlant de les inauguracions de la Biblioteca i Hemeroteca Municipal i de la Biblioteca Pública de la Casa de la Cultura. Dos necessitats que es reclamaven en urgència resoltes satisfactòriament per tots. La Biblioteca Pública de la Casa de la Cultura dugué en ella, també, un homenage a Nicolau Primitiu.

Es va celebrar el dissabte dia 24 de febrer de 1979, i assistí a l'acte el Secretari d'Estat de la Cultura, don Grabiell Cañadas, a qui acompanyaren, entre atres, els Directors Generals del Llibre i Biblioteques, don José B. Tercero

i de Difusió Cultural, don Eduardo Ballester i la totalitat de les autoritats valencianes. En l'acte es va fer us de la paraula per les personalitats assistents, posant de manifest la importància que tenia per a València esta nova Biblioteca. Al parlar de Nicolau Primitiu, es posa de relleu l'aportació destacadíssima de la biblioteca qu'havia donat.

La Biblioteca i Hemeroteca Municipal, es va inaugurar el dilluns 26 de febrer de 1979 i està instalada en el carrer de Llombai, edifici desenvolupat per l'arquitecte municipal don Francisco García.

Esta inauguració fón presidida per l'Alcalde de València, don Miquel Ramón Izquierdo, i estigueren presents en la cerimònia, el delegat de cultura del Ministeri, don Juan Marco Molines; Rector de la Universitat, don Vicente

Gandia; President de Diputació don Ignacio Carrau, concejals de l'Ajuntament i croniste de la Ciutat, don Santiago Bru i Vidal, i el Pare Tena.

Atres autoritats, personalitats, estigueren presents en les dos inauguracions, perquè el succeït pot i deu considerar-se de vital importància.

Les característiques de la Biblioteca i Hemeroteca foren en son dia donades a conèixer als mijos d'informació i mereixen ser tingudes en compte.

La frontera és d'estil funcional i està presidida per quatre figures representatives d'ilustres valencians: el filòsof Lluís Vives, el poeta Ausias March, el Pare Tosca, «el capellà de les ralletes», i l'erudit Gregori Mayans.

La part de la Biblioteca està composta per les següents aportacions: Biblioteca antiga, formada per tots els llibres que entraren a formar part de la mateixa al crear-se en el passat segle, i pels fondos que suponen les següents donacions: Juan Churat i Saurí, Salvador Sastre Nadal, José Enrique Serrano Morales, Llegat de Pedro S. Aparicio Martí Grajales, Faustino Barberà, Vives i Liern, Juan B. Peris, Burriel i Garcia Polavieja, Rafael Janini, Martínez Ferrando i Sanchis Pertegás.

La tercera part està formada per la biblioteca moderna, alimentada per les constants adquisicions que fa la Corporació. Els més nombrosos i interessants són els llibres valencians i sobre València.

La part de l'Hemeroteca és el conjunt periòdic de major volum de tota nostra regió. Fón creada en 1902 i s'ha vingut incrementant. Conté la colecció completa del primer «Diario de Valencia», que aparegué en 1790. Estan així mateix «El Correo de Valencia», el «Diario Mercantil», el «Mercantil Valenciano», «Las Provincias», «La Voz de Valencia», «La Correspondencia de Valencia», «El Pueblo», «La Gaceta de Valencia», etc. També té diaris com: «El Sol», «La Vanguardia», «ABC», etc. Revistes com «El Archivo Iberoamericano», «La Ilustración Española y Americana», «El Zuavo», «Blanco y Negro», etc.

Destaquem, també, una important bibliografia taurina.

Com ia hem apuntat abans, estes dos inauguracions tenen gran importància per a València, que, novament, a partir d'ara i én la màxima comoditat, els interessats en la investigació dels succeïts valencians podran proseguir el

seu treball. Les dos fotografies de Lluís Vidal que ilustren esta crònica, arpleguen dos moments de les inauguracions que han omplert de satisfacció als valencians estudiosos i amants de la vida de nostra terra.

Rectificacions, per errates, en el n.º 10 de MURTA:

En la pàgina 31, columna 1.ª, línia 39, diu "dol"; deu dir "sol".

En la pàgina 36, columna 2.ª, línia 28, diu "l'organisme"; deu dir "l'organiste".

En la pàgina 45, columna 2.ª, línies 32, 33, 34 i 35 no estan be; deuen dir: "Duen la paraula *timbre* en este sentit, "Diccionari Català-Valencià-Balear" i "*Glosario Hispánico de Numismática*", de Felip Mateu i Llopis.

Passaren les falles

Passaren les falles, eixa festa única en la que es combinen la música, l'art i el foc. Eixe «únic espectàcul del món» que sorpren cada any per a desaparèixer als pocs dies d'haver sorgit de la fantasia i la il·lusió dels artistes. Eixe únic espectàcul sensacional que manté units als hòmens i a les dones de totes les classes socials com un autèntic miracle de convivència i amor. Amor a la terra i amor a la il·lusió. Eixos fallers i eixes falleres que dia a dia, durant l'any, van acumulant treball per a que la festa pugua seguir sent única. València ocupa el primer lloc de l'actualitat en les falles, manifestació autèntica del sentir del poble.

Més de doscents noranta-huit falles grans s'han plantat enguany. Atres tantes infantils, han mostrat la il·lusió dels xiquets i de les xiquetes. Nou demarcacions noves es sumen al festeig com a garantia de sa continuïtat.

Com a detall humà de lo que són les falles i per a que quede ben clar l'esforç, oferim en esta crònica afanyada les estadístiques que nos facilitaren en la Junta Central Fallera. Eixos detalls que deuen quedar com exponent de lo que són i com són els que d'una manera directa o indirecta treballen en pro de les falles valencianes.

Les falles estan realitzades per doscents xixanta artistes; siscents especialistes (escultors, pintors, fusters, etc., etc.); noucents ajudants, hòmens i dones; setcents peons, aprenents i llogats.

En els focs d'artifici prenen part huitanta-cinc pirotècnics; siscents obrers especialisats en la confecció i huitcents obrers en l'especialització del disparo. Doscentes setanta-cinc bandes de música recorren València dia i nit, fent un total d'onzemil músics.

Pero lo que més crida l'atenció no sols en València, sinó en lo món sancer, és la participació que té l'element humà en les cavalcades que durant estos dies es celebren.

En la crida figuren quatre mil cinc-cents senyoretetes i quatre mil doscents fallers; en la cavalcada del Ninot, prenen part mil cinc-cents participants en dèu carrosses; en la cavalcada del Regne, una de les últimes que s'han incorporat a la festa, son sis mil setcents els participants en vintisís carrosses; en l'Ofrena de Flors, acte sublim en el que s'expon el gran amor per la Verge dels Desamparats, intervien vintiu mil senyoretetes, vintiu mil fallers i nou mil músics i en l'Ofrena Infantil, vintidós mil xiquetes i vintiu mil xiquets. En estes ofrenes s'oferixen a la Mare de Déu vintidós to-

nellades de flors distribuïdes en trentamíl rams i trescentes canastretes.

En esta estadística oficial queda ben clar que una festa com la de les falles no naix espontàniament, sinó que és fruit del treball dels hòmens i dones fallers i falleres, que en eixe amor immens a la festa, en eixe amor a València, concedixen l'oportunitat, a tots els que viuen en la Regió Valenciana, a Espanya i al món sancer, d'admirar un gran espectàcul «el més gran espectàcul del món», en el que tantes coses es combinen, tantes coses que és materialment impossible descriure en esta informació feta de pressa i corrent moments abans de que ixca nostre número de MURTA al carrer, pero necessària, perquè la informació interessa a tots aquells que d'alguna manera desigen conèixer lo que és València en Falles.

Tot s'ha desenrollat en normalitat. Tot lo que té alguna relació en les falles, puix si alguna cosa ha hi hagut que no tinga vinculació en les mateixes, és estrany al festeig. Alegremnos i estigam contents i satisfets de ser valencians, eixa terra beneïda, plena d'amor i de pau.

ARTÍCULOS DE REGALO

OBJETOS DE RELIGION, Imágenes, Talla en madera, Arte moderno, Cuadros, Rosarios, Crucifijos, ARTICULOS PRIMERA COMUNION, BELENES Y ADORNOS PARA NAVIDAD

ESPECIALIDAD EN PEINETAS, ADEREZOS, PAÑUELOS Y CINTAS PARA TRAJES DE VALENCIANA, Lentejuelas y Borlas en oro, MANTILLAS

San Vicente, 2

Teléfono 321 09 00

VALENCIA - 2

PARLEM DE FALLES

HUI... FESTES POPULARS (2)

Per Emili Camps i Gallego
Secretari fundador de la Junta Central Fallera

Tinc l'esperança que en l'article anterior quedà demostrada la popularitat de la festa fallera. Crec que no posarà ningú en dubte que les falles són espontànies, on el faller és el protagonista i que el faller és poble-poble.

Pero hi ha un altre fenomen no estudiat i que està donant peu a certes reticències d'eixos «innovadors» que nos parlen de «coentor» per a qualificar certs actes o certes actituds d'un altra part de nostre poble ja incorporat a la festa, i que, en cert modo, és protagonista: la burgesia valenciana.

La burgesia valenciana fón, de sempre, un estament nodrit per «botiguers» digníssims i valencianíssims, per xicotets comerciants d'u o dos empleats, de modestos propietaris de terres arrendades als llauradors de l'horta i uns certs empleats de l'administració o senyors de professions lliberals sense més cabal que l'esforç diari i... els mil duros i tartaneta.

Molts d'estos valencians s'incorporaren en son temps a les comissions falleres. Allí donaren prova de la seua valenciania a ultrança i col·laboraren com qui més en el ressorgiment de nostra festa, pero atres i a pesar seu no ho pogueren fer i s'incorporaren a eixa magnífica legió d'hòmens que acollits al títol honorós de «fallers d'Honor» han complit ab les falles de forma tan completa que foren i són puntal ferm per a l'economia de les Comissions. ¡Quantes coses no s'haurien fet sense comptar ab ells!

Pero és clar, la incorporació d'estos valencians donà un altre sello a la festa. Ja no era el cafetí, el bar o el domicili particular d'algun faller, el lloc de reunió de la falla. Era precis i així es féu, el tindre lloc propi per a les reunions i ab més o manco sacrifici se llogaren plantes baixes, se decoraren ab mes o manco esplendor i naixqué la «barraca» i després «el casal». ¡Quasi res! ¡Quina coentor! Pero allí en lo casalet faller se consolidà la festa, allí vixqueren en comú les alegries o dificultats tots el components de la falla sense

cap discriminació ni d'edat, sexe, posició social ni molt manco d'ideari polític i allí en una labor continuada se recolliren els primers bunyols d'argent que després serien d'or i ab fulles de lloer en mèrit a la continuïtat en lo sacrifici i la ilusió.

Este «invent» portà com a conseqüència un altre «invent»: ELS PARADORS, atra mostra de la «coentor», segons aquells que no saben estudiar a l'home i la circumstància, com digué el filòsof.

Nostres antepassats ja conegueren el problema. La fira de juliol naixqué per la mateixa circumstància. Llavors era que la xicoteta burgesia valenciana, quan apretava la calor, pujava a la tartana i se n'anava cap al Vedat, Bunyol i atres pobles de nostres plages —els menys— o a nostres pobles de muntanya —els més— per a passar l'estiu. València se quedava deserta i els comerciants suaven —natural— per la calor i lo sec dels calaixos. La creació de nostra fira major, fón el tafetà en la ferida i ab més o manco cabrioles s'ha aguantat fins hui. El «parador» fón la suntuosa sala de festes on la burgesia valenciana, i també l'alta societat, s'acolliren per a no eixir de València en arribar les falles. En estos llocs d'ample espectre en la distracció naixqueren molts «fallers d'honor», els quals, a poc a poc, prengueren part activa en la festa. ¡Quantes Falleres Majors foren producte de la incorporació d'estos valencians a les falles!

Els «paradors» tingueren raó de ser als anys 50 i 60. L'espectacular elevació del nivell de vida espanyol; la perfecta organització de la festa, la incorporació total del poble valencià a les falles i... el no haver televisió, féu possible el muntatge d'eixos «monstruos» de sales d'espectacle i el que vingueren a València les millors atraccions del món de l'espectacle. València es convertia en el centre mundial de concentració d'artistes quasi comparable a Las Vegas d'aquell temps. En les cabeceres de les

cartes de les millors agències mundials figuraven els noms dels paradors als quals elles eren proveedors, com a signe de la importància de la propia agència.

Festes de gala, autoritats, visitants il·lustres de tot lo món, personages de les lletres, de les arts, de la política, tots vingueren a València a conuiu en els valencians i, de sempre, els paradors posaven la sala i l'espectacle a disposició de les classes populars ab aquelles magnífiques velades de confraternitat en homenage als presidents i Falleres Majors de totes les falles valencianes. ¿Era açò «coentor»?

Coentor és eixe «invent» d'última hora que li diuen «marxador» en contraposició a l'atre nom ja acreditat. Coentor és voler ser i no ser. I si tota imitació és fer roïn lo bo, no cap dubte que la gent va a enyorar aquells paradors de feliç recordació al comporar-los ab estes sales de ball...

Podria contar milers d'anècdotes dels paradors en los meus quinze anys d'organizador mancomunat, pero em desidixc a contar una anècdota de President d'Honor.

Era pels anys 60. En la meua Falla teníem ja un magnífic «planter» de Fallers d'Honor. Gent valenciana de la indústria i el comerç. Hòmens que en lo seu esforç feen dia a dia gran la nostra terra.

U dels més significats per la seua entrega a la Comissió fón don Cayetano Andrés. Vint anys portava entre nosatres i fins la seua filla havia segut Fallera Major. Tots els anys féem la visita a sa casa. Suntuosa i acollidora casa en l'Avinguda de l'Oest. Allí la seua dona, la filla, els fills i la «xurreta» se desdoblaven per a atendre-nos i donar-nos a sopar. ¡Quines velades tan simpàtiques i maravellooses!

Pero aquell any teníem un problema. ¿Qué li donàvem d'obsequi? En sa casa tenien ja pergamins, banderes i estandarts, «porritos» com nosatres diem i que eren les figuretes de ceràmica menys o més artístiques. ¿Qué farem? Del meu gran amic i magnífic faller En Francesc Aguilar fón la idea i dels dos, sense que ningú ho sabera, fón la realisació. ¡Li regalariem un pollastre! ¡Pero no un pollastre qualsevol, seria ¡un pollastre valencià!

Anàrem al mercaet de Jerusalem i a una gallinera amiga li demanàrem el pollastres més granat i senyorial que tinguera a la venda. Era negre, polit, ab una cresta grossa, morada i que li queca quasi sobre el bec dur i afilat. ¡Vaja pollastre ben criat! El portàrem a la tenda del

meu amic Aguilar —ell era carnisser— i allí vestírem al pollastre de ¡torrentí! Xopetí de tela ab flors, saraguèlls blancs i ab els plecsc tradicionals; en les dures pates i fins els *espolons* una beta negra com si portara les *es-pardenyes* de careta. La seua faixa roja i... el mocador d'herbes al cap. Be, açò del mocador fón una «odisea»...

Cada vegada que li'l posàvem, el pollastre pegava un estufit i ab un moviment de cabotà el refilava a dos o tres metres. Ni nugant-lo i posant-li «pegamin» hi havia forma de que el pollastre aguantara el mocador. En un moment de ràbia el bo d'Aguilar agarrà una grapadora i d'un colp sec el deixà ferm sobre la cresta de l'animallet. ¿Que fón una reacció cruel? Sí..., pero més es capar-los.

Quan la «xurreta» nos obrigué la casa i va vore a aquell mónstruo, quasi se desmaia. Li pregàrem silenci i el soltàrem pel corredor de la casa. El pollastre més ert que un fus i remugant el dolor de la cresta, es plantà en el menjador on estaven ja sopant. No cal dir que els crits, bots, bufits i carcallades foren bon remat a aquella visita al President d'Honor.

Aquella nit el pollastre se la passà cantant i fent soroll i en la casa no pegà ningú l'ull en tota la nit. Moría al dia següent ab «les *es-pardenyes* posades» i segons nos digueren, estava més dur que el torró alacantí.

Be; ja estem en el mes de març. Me'n vaig a la meua falleta a passar uns dies bons, si nos deixen els «novedosos», i en lo proper artícul parlarem d'«Els festejos».

Raconet de la llengua valenciana

Per Miquel Adlert Noguerol

Importantíssim

El poble, quan obra espontàniament i én bona voluntat, acerta; el poble erra quan actua coaccionat per alguna determinant (com, per eixemple, la disciplina de partit) i mogut per un sectarisme jacobiniste que se li ha inculcat.

És per això que el poble acerta quan fa la llengua popular, que no és la vulgar, encara que un conseller de Cultura ho confonga.

I és per això per lo que yo, lliberal i demòcrata políticament, al trencar le cadenes lingüístiques catalanisants i adquirir els coneiximents suficients per a autoconvéncer-me de la decisió meua, acertí al sentir-me poble lingüísticament; i observí i vaig estudiar la llengua popular; i escriguí «En defensa de la llengua valenciana».

I ara tinc la satisfacció de comprovar que acertava perquè, no solament lo que en la citada obra propugnava que es fera de moment, sinó també lo que només suggeria (com restaurar *CH* i *Y*) a la decisió d'un organisme acadèmic autènticament valencià, ha compartit els meus principis la Secció de Llengua i Literatura de l'Acadèmia de Cultura Valenciana. És imminent l'aparició, aprovada la seua publicació per l'Acadèmia de Cultura Valenciana, de la primera part (alfabet i ortografia de la llengua valenciana), fruit del treball intens que, va a fer un any, realisa la dita Secció de Llengua i Literatura, dirigida pels Acadèmics Carola Reig Salvà i Xavier Casp Verger, i en la que són Agregats Colaboradors: Antoni Fontelles Fontestat, Fermí Juanto Manrique, Francesc de Borja Cremades Marco, Josep Boronat Gisbert, Josep Fontelles Fontestat, Laura García Bru, Manuel Gimeno Juan i yo.

En esta secció, «Raconet de la llengua valenciana», use ya eixos alfabet i ortografia, que adoptarà MURTA a partir del pròxim número i no en el present per trobar-se ya compost quasi tot.

Del meu vocabulari, inèdit

APONAMENT

És paraula viva valenciana que la duen diccionari Escrig-Llombart i «Diccionari Català-Valencià-Balear».

Vid. APONAR.

APONAR

És paraula exclusivament valenciana que, clar, no du el Fabra, pero sí diccionari Escrig-Llombart i «Diccionari Català-Valencià-Balear».

No és castellanisme sinó obra del humor valencià que, a la postura humana que el castellà diu «*en cuclillas*», l'ha assimilada a la de pondre ous. «Diccionari Català-Valencià-Ba-

lear», al no poder posar l'equivalent català, per inexistent, la definix: «*Arrufar-se doblegant els genolls i abaixant el cos fins que toqui en terra o s'hi faci prop.*» I, a continuació indica que és paraula exclusivament del valencià.

AUSADOR igual que GOSADOR

Vid. AUSAR.

AUSADIA igual GOSADIA

Vid. AUSAR.

AUSAR igual que GOSAR

És paraula viva valenciana i no és vulgarisme ni corrupció, sinó que, com en tants casos, *ausar* és conservació de la paraula antiga.

«Diccionari Català-Valencià-Balear» que li dóna entrada pròpia, la registra en documents de 1275 i 1306 i en les Ordinacions del rei Sanxo (principis del segle XIV). I, a més, confirma dit diccionari l'antiguetat quan diu: «*ant. ausar*» i «*la forma etimològica és ausar*».

També du *ausar* el diccionari Escrig-Llombart.

Comprovat en Albaida, Alcoi i atres llocs, *ausar* s'usa també en el sentit d'alçar éen les mans, principalment a un chiquet, per a que veja o alcance alguna cosa, o per a besar-lo. També s'usa per a designar el fet d'absorbir pel nas, fet tan freqüent en els chiquets respecte a les mucositats.

CAMENYA igual que JAÇ

Comprovada per mi com a viva en Vilafranca. «Diccionari Català-Valencià-Balear» (edició 1964 perquè en la de 1935 no figura) la registra en Vilar de Canes i fa constar que «*També se'n diu llaçana*», en Vilar de Canes, com ho registra en el volum corresponent. Però no du dit diccionari l'etimologia de *camenya*. I com el bon amic vilafranquí Mossén Lluís Alcon Edo, a qui interessava, em demanà que la buscara, conseqüència de la meua busca fón trobar en el diccionari llatí Valbuena i Salvà la paraula, femení, *chaumeunia*, que registra en Sant Jeroni i li dóna el sentit de «l'acte de dormir en el sòl». I és, sense dubte, l'ètim de *camenya* que és un jaç improvisat.

GESMÍ igual que GESMIL
GESSAMÍ

Vid. GESMIL.

GESMIL
GESMÍ i no LLESSAMI
GESSAMÍ

Són les tres formes vives valencianes, que les duen el diccionari Escrig-Llombart, el vocabulari Fullana i «Diccionari Català-Valencià-Balear». Este últim du la forma *gesmí* com a mallorquina però és forma viva en la Vall d'Albaida, molt oïda per mi. I *gesmil* el dóna com a exclusiu de la llengua valenciana.

GESMILER i no LLESSAMINER
GESMINER

Són formes vives valencianes: *Gesmiler* la duen el diccionari Escrig-Llombart, el vocabulari Fullana i «Diccionari Català-Valencià-Balear». Este últim la dóna com a exclusiva de la llengua valenciana. *Gesminer* és forma viva en la Vall d'Albaida, molt oïda per mi.

GESMINER i no LLESSAMINER

Vid. GESMILER.

GESSAMÍ igual que GESMIL
GESMÍ

Vid. GESMIL.

LLAÇANA igual que CAMENYA

Vid. CAMENYA.

LLANÇ

Tant en el sentit de llançament, com de lo llançat i com el d'ocasió o acció, el duen el diccionari Escrig-Llombart, el vocabulari Fullana i «Diccionari Català-Valencià-Balear». Fabra no du més que l'equivalent parcial *llançament*.

LLANÇOL i no LLENÇOL

Llançol no solament és tan clàssic com *llençol* sinó més antiga.

«Diccionari Català-Valencià-Balear» registra *llançol* en Bernat Metge i en un document de 1198. I apareix com a llinatge valencià per lo manco des de principis del segle XIV. «Diccionari Català-Valencià-Balear» li dóna també entrada pròpia i la duen també el diccionari Escrig-Llombart i el vocabulari Fullana.

LLANDA i no **LLAUNA**

Llanda és la paraula valenciana viva que «Diccionari Català-Valencià-Balear» registra en «Lo Passi en cobles». També la duen el diccionari Escrig-Llombart i el vocabulari Fullana.

LLANDER i no **LLAUNER**

En el sentit del castellà *hojalatero* el duen el diccionari Escrig-Llombart, el vocabulari Fullana i «Diccionari Català-Valencià-Balear».

LLANDERIA igual que **LLANTERNERIA**

La duen el diccionari Escrig-Llombart, el vocabulari Fullana i «Diccionari Català-Valencià-Balear.»

LLANTERNER

Per al Fabra és només «*fabricant de llanternes*», pero en valencià té també el sentit del castellà *hojalatero*, igual que el té *llander*.

En el sentit del castellà *hojalatero* la duen el diccionari Escrig-Llombart i «Diccionari Català-Valencià-Balear».

Vid. **LLANDER**.

LLANTERNERIA i no **LLAUNERIA**

En el sentit del castellà *hojalateria* i el català *llauneria* la duen el diccionari Escrig-Llombart i «Diccionari Català-Valencià-Balear» que la dóna com a paraula exclusivament valenciana.

Vid. **LLANTERNER**.

LLAPISSERA i no **LLAPIDERA**

Llapissera és la forma valenciana que duen el vocabulari Fullana i «Diccionari Català-Valencià-Balear». És vivíssima.

Pancatalanismo entre valencianos

de Vicente Ramos

ESGOTADA LA PRIMERA EDICIÓ, DE 5.000 EIXEMPLARS, EN 25 DIES
HA EIXIT A LA VENDA LA SEGONA EDICIÓ

D I S T R I B U Ï X

Alacant: J. MARÍN
Apartat 450
Elx

València i Castelló: DISVESA
Ballesteros, 2
València

MANIFESSEJAR i no MANIFASSEJAR

Forma valenciana que duen el diccionari Escrig-Llombart, el vocabulari Fullana. «Diccionari Català-Valencià-Balear» reconeix que és la forma valenciana. És vivíssima.

Vid. MANIFESSER.

MANIFESSER, -ERA i no MANIFASSER

Manifesser és la forma viva valenciana que repleguen el diccionari Escrig-Llombart, el vocabulari Fullana i «Diccionari Català-Valencià-Balear», que li dona entrada pròpia, en la que envia a *manifasser* on, en la fonètica, reconeix que és la forma valenciana *manifesser*.

MANIFESSERIA i no MANIFASSERIA

Forma valenciana que replega el vocabulari Fullana. «Diccionari Català-Valencià-Balear» no li dona entrada més que a *manifasseria*. És vivíssima *manifesseria*.

Vid. MANIFESSER.

MÓNSTRUO i no MONSTRE

Mónstruo és la forma viva valenciana i la de sempre mentres els catalans no «inventaren» *monstre*, que «Diccionari Català-Valencià-Balear» el registre més antic que li dona és Jacint Verdaguer, mentres a *mónstruo* el registra en el segle xv: en «Curial e Güelfa». I, no obstant, no dona entrada a *mónstruo*, del que són tots els derivats que també accepta la llengua «normativa»: *monstruós* (registrat per «Diccionari Català-Valencià-Balear» en Eiximanis i en l'Spill), *monstruositat*, etc.

El diccionari Escrig-Llombart i el vocabulari Fullana duen *mónstruo* i, clar, sos derivats.

ORDE i no ORDRE

Orde és la forma valenciana viva en tot el Regne de València. Com en Barcelona diuen *ordre*, Fabra havia d'acceptar-la, però com *orde* és la clàssica i la de la Catalunya occidental, havia d'acceptar-la també. I, donant preferència a *ordre* posà en el diccionari *orde* també. Però, i ací una de les modalitats dels invents de Fabra: la de les distincions, afegí que *orde* és igual que *ordre* «especialment» en la segona acceptació que dona a *ordre*.

Però «Diccionari Català-Valencià-Balear» posa d'entrada en l'article: «ORDE o ORDRE», i en l'entrada ORDRE afegí: «m. ORDE» o siga que, després d'identificar *orde* i *ordre*, per als sentits masculins d'*orde* o *ordre* posa ORDRE. ¿Els volantins de «Diccionari Català-Valencià-Balear», a la girada al pancatalanisme, per a excusar la distinció de Fabra? Perquè lo més notable és que ni Fabra ni «Diccionari Català-Valencià-Balear» posen derivats d'*ordre* sinó només d'*orde*.

Vocabulari Fullana només du *orde*; el diccionari Escrig-Llombart du les dos però en *ordre* envia a *orde*.

ORDENANCISTE, -A i no ORDENANCISTA

Vid. l'obra meua «En defensa de la llengua valenciana», pp. 40-41.

ORDENANT i no ORDENAND

Vid. l'obra meua «En defensa de la llengua valenciana», pp. 47-48.

ÓRDENS i no ORDES

És el plural valencià. «Diccionari Català-Valencià-Balear» diu en l'article «ORDE o ORDRE»: «Pl.: la forma normal és *orde* o *ordres* però en la llengua antiga i en valencià i eivissenc modern [si és antic no és modern sinó conservat] *trobem usada la forma órdens*, que conserva [ara diu que és conservació] la n etimològica (<llat. *ordinis*).» O siga que diu que la forma valenciana actual és la forma antiga conservada.

REBALLAR igual que REBATRE

És la paraula viva valenciana per a designar el llançar en força alguna cosa, i que «Diccionari Català-Valencià-Balear» replega en la indicació de que és exclusiva de la llengua valenciana, sense dir que és castellanisme.

La duen també el diccionari Escrig-Llombart i el vocabulari Fullana.

REBALLADA

És la paraula viva valenciana en el sentit de l'acció o l'efecte de reballar.

Vid. REBALLAR.

REBALLAMENT igual que REBALLADA

Vid. REBALLAR.

REBALLADOR, -ORA

És la paraula viva valenciana per a designar al que reballa o lo que és susceptible de que es reballe.

Vid. REBALLAR.

RECIALLA i no DEIXALLA

És paraula viva valenciana, i derivada del llatí *recisalia*.

La duen el diccionari Escrig-Llombart, el vocabulari Fullana i «Diccionari Català-Valencià-Balear», que la posa com a exclusiva de la llengua valenciana.

LA LLENGUA DELS PANCATALANISTES VALENCIANS

És una llengua que no solament no és la valenciana, sinó que no és tampoc la catalana. Com feren els catalans prefabristes i continuà Fabra, els pancatalanistes valencians, zamenhoffs de via estreta, «inventen».

En «Panorama», de «Levante» del dia 9 d'este mes, es reproduí un fragment del pacte autonòmic del que són estes paraules: «...manifesten que CONCEBEIXEN l'autonomia...»

Es veu que qui redactà açò no sap ni el valencià ni el català, perquè la paraula «CONCEBEIXEN» no està ni en valencià, que diem «concebixen» ni en català, que és «conceben», i no «CONCEBEIXEN», «invenció», segurament per catalanisació de «concebixen».

Perqué en català, «concebre» no dóna la forma incoactiva «CONCEBEIXEN» sinó simplement «conceben», i el que vullga la comprovació només té que buscar en el «Diccionari Català-Valencià-Balear» l'entrada «concebre» i al final de l'article llegirà: «Conjug.: segons el model de rebre.»

¿I esta del «concebeixen» és la llengua que ya consideren oficial en València els pancatalanistes, consellers i no consellers que tants absurts digueren (inclús confonent la llengua popular i la llengua vulgar) de la traducció al valencià de la Constitució? Pareix que no coneixen (o han oblidat) la «Gramàtica Valenciana», de Sanchis Guarner. Per a conèixer-ho o recordar-ho deuen llegir, en la pàgina 33, el número 13.

CALAIX DE PARAULES

El que conega paraules valencianes de poc us pot fer que no es perguen enviant-nos nota de la paraula, el significat i el poble o comarca on la diuen. Tot lo que repleguem serà material per a aportar a l'Acadèmia de Cultura Valenciana.

Com acuse de recibo i per a estímul d'uns atres, publicarem el nom i la població de son domicili de qui nos envie paraules a:

MURTA

Calaix de Paraules

Croniste Carreres, 9, 7.º, G.

València-3

Nos han enviat paraules:

Joan Carles Martínez Mafé. Rocafort.

Joan Josep Gimeno Chinillach. Alfafar.

Josep Marí Puig. Gandia.

Felip Bort Morant. València.

Vicent Botella Bas. Port de Morvedre.

Maria Àngels Belda Soler. València.

Joan Soler Pons. La Pobla del Duc.

Nota: *Este últim nom degué aparèixer en el número anterior, el 10, on per error es repetí el del número 9: Manuel Devís Ruix.*

PREMIS LITERARIS VALENCIANS

Continua oberta la subscripció per a formar la quantitat en la que es dotaran els premis literaris. Fins el dia 20 de febrer, els diners rebets són els següents:

Suma de les aportacions anteriors: 373.621.

NOVES APORTACIONS

97. J. M. V.	200
98. Francisco Mocholí Soto	1.280
99. Rafa i M.ª Jesús	400
100. Un valencià valencianiste	500

Aportacions totals rebides ... 376.001

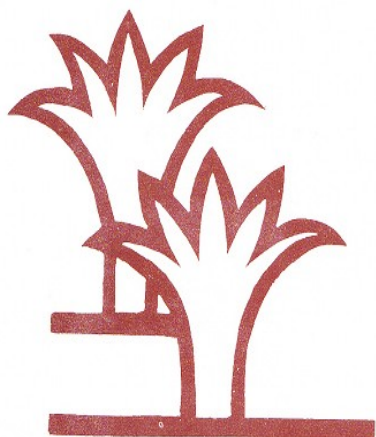
Tots els noms relacionats ho són en l'anotació que els donants nos indiquen que volen que figure la seua, pero en els nostres registres interns consta el nom propi de cada donant que rebirà una obra dedicada per l'autor, cas d'editar-se, com a contribuent de la dotació dels premis literaris.

APARTAMENTS

VISITE
PIS
PILOTO

**Des de 100.000 pessetes d'entrada
i el preu d'un lloguer mensual**

**Zones verdes,
parc infantil,
parking: tot acabat,
pistes de tennis il·luminades.
I la piscina ab l'aigua il·luminada.**

BREZO NOVA CANET està junt a Canet de Berenguer (la millor platja natural de València). Exactament a 35 km. per l'autopista de Barcelona, l'accés més ràpid de València. I sense peage.

PROMOTORA CANET, S. A.

Conde Peñalver, 17
Teli. 401 17 50
MADRID - 6

Croniste Carreres, 9, baix, esq.
Tel. 321 44 20
VALENCIA - 3

En urbanisació
CANET DE BERENGUER

ACABA D'APARÉIXER

De venda en llibreries, quiosos i en

LA PARAETA

Preu: 100 pessetes